

K-6240 6561

156206

ПЛУЖАНИН

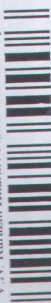
1927

ЖОРЖ ДЮАМЕЛЬ

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

V.N. Karazin Kharkiv National University

00784823

6

321

8

(2/3)

ХАРКІВ

КВІТЕНЬ

OK

ДО ВІДОМУ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ І ЧИТАЧІВ

З 1-го травня журнал „ПЛУЖАНИН“ переходить до видання в Державне Видавництво України, перетворюючись на місячник, розміром на 5 друк. аркушів. Журнал не змінює свого характеру, змісту і завдань, залишаючись і надалі органом спілки селянських письменників ПЛУГ.

Всі передплатники, що надіслали гроші вперед (річні, піврічні і т. д.) будуть одержувати журнал, як звичайно, з тою лише різницею, що кожного місяця їм буде висилатися одну книжку журналу, замість двох. (Загальна кількість друк. арк. залишається на місяць без зміни—5).

Умови передплати на журнал див. на стор. 4-й обкладинки.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЧЕ Т-ВО ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУЖАНИН“

Вийшли з друку і продаються видання:

1. Биковець М.—За дитячу книжку і кіно-фільм. Збірка на тему, як писати опов., п'єси, кіно-сценар. для дітей. 3 8 фот., 64 стр.—25 коп.
2. Антоша Ко—Лопанські раки. 5 гуморесок—32 стр. (з 3 мал.)—15 коп.
3. Остап Вишня.—Українізуємось. 8 гумор., 32 стр. з портретом автора. Перше й друге видання розпродані. Видання 3-є, 32 стор.—15 коп.
4. Л. Первомайський—Комса. 2 опов. з комсомольського побуту. 32 стр.—20 коп.
5. Остап Вишня—Вишневі усмішки кооперативні. 96 стр.—80 коп.
6. Ан. Дикий—Огонь цвіте. Поезії. 48 стр.—40 коп.
7. Г. Одинець—Казка про чудака Якова, що дурив, та не всякого. 24 стр.—15 коп.
8. Ів. Підкова—Кислиці. Гуморески. „Весела книжка“ № 3. 32 стр.—15 коп.
9. А. Шмигельський. Памолодь. Поезії. 32 стор.—35 коп.
10. Юхим Гедзь.—Буває й так. Гуморески. № 4. 32 стор.—15 коп.
11. Андрієнко Ів.—Живий крам. Гумор. опов. № 5. 32 стор.—15 коп.
12. Ведміцький Ол.—Шумить тополя. Поезії. 64 стор.—50 коп.
13. Антоша Ко.—Радію інваліди. Гумор. опов. № 6. 32 ст.—15 коп.
14. Котко К.—Обличчям до спини. Гуморески. № 7. 32 ст.—15 коп.

Всі ці книжки продаються по книгарнях ДВУ, Книгоспілки, Рух, Укр. Робітник.

Книжки можна виписувати, посылаючи вартість на адресу:

Харків, Пушкінська, 24, „Плужанин“. При замовленні більше як на 1 крб. — пересилка безплатно; при гуртових (не менше як 10 прим.) замовленнях—знижка.

Адреса Правління й Контори: Харків, Пушкінська, 24, „Плужанин“.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

1. Редакція залишає за собою право скорочувати статті й робити зміни редакційного характеру.
2. Рукописи мусять бути чітко написані (краще надруковані на машинці) на однім боці аркуша.
3. Передрук стат. і хронік. матеріалу з „Плужанина“ дозволяється робити при умові точного позначення джерела. Передрук художнього матеріалу — лише за згодою редакції чи автора.
4. Редакція не відповідає на листи, коли для відповіді не додано листівки або марок. Невикористані твори переховується не довше 1/2 року. Для повернення їх треба надсилати марок на 8—18 коп.

Адреса редакції: Харків, Пушкінська, 24, „Плужанин“

ПЛУЖАНИН

ДВОХПИЖНЕВИЙ ЖУРНАЛ
СПІЛКИ СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ „ПЛУГ“

ВИДАННЯ РІК 3-й

№ 8 (23)

27 БЕРЕЗНЯ 1927 Р.

УНОЧІ

К-6561 Йосип Вітрик

Кажуть — „чужа хата — покришка“. Та мабуть, не всі хати з покришками, а може знімають ту покришку мої сусіди, як лаються. Це я про грузчика з жінкою. У „Погрузці“ робить. Вернигора на прізвище. Лаються що-дня. Сказать би нестатки — через злидні найбільше сварок у хаті — так ні: ще на інших самі Вернигори люблять часом кинути: „Ач, злидота!“ А немає в Степана та Мотрі „згоди в семействі“ найбільше за братову Карпову родину, власне, за Карпиху, зовицю Мотрину. Мотря хоче на свій кштат Степана поставить, Степан не кориться. „Хто вже до спідниці хилиться, той і не козак, а віхоть“. Дітей — хлопців чотири. Так-ще старші (18 та 16) заробляють на себе на „Червоній Зірці“, децю й батькам дають. У всякому разі, як у суботу, після шабашу, батько запівквартиться, то Савка й Левко по одній поставлять. Разом, нарівно п'ють. Та й Мотря „не любила випить“, аби було з ким. А от, кажу, Степан к лісу, а Мотря к бісу. Так, ніби їм дання подавано. Лаються, б'ються. Вже сивина пойняла обох, а не напутила.

Коли сонце вище почало весніти, починались діалоги:

— Кидай гòрод! Купуймо в селі хату та ходім на землю сядемо! (Мотря).

— Сядеш голим задом! (Степан). Більше десятка год мішки проносив... Од ріллі одбився... Та ще сухими п'ятами... Ні тобі плуга, ні борони, ні коняки, ні якого дідька...

— Ну, — да, бо з дармоїдами не розтанешся. Вони ввесь вік коло тебе, як ті воші просидять, гризтимуть старці оті! (Це про того ж сліпого брата Степанового, Карпа, інваліда германської війни, з жінкою Хросиною та хлопцем Якимом). Злидота невірна!

Чорні очі жуками забігали, іскри крешуть, губи в піні.

— А ми ж мучество тих дармоїдів профіськали, як ще він на хронті був! (спокійно Степан, дивлячись на довгу спецсорочку). Де його волики? Де корова? Де хлівець? Він же боргу не потребує. Тільки й того, що квартирою та паливом помагаємо. Бо хіба ж він за 22 рублі пенсії поставити на все при калідтві? Хоч би на харч вистачило на три роти. Треба ж хоч крихту правди казати... Сознательними гражданами бути...

— Доки ти про те мучество! Та вона б шельма на поденну ходила! От би ще 22 заробила. А то петрушечкою та кропчиком торгує... Легенький хлібець! Щоб білі ручки не натрудить. Стерво таке... невінчане! (Вперше вводиться новий мотив). До Савки до нашого залицяється паскуда!

— О — о... А що це ще за дурниці? Що ти верзеш?

59 68

— Еге, дурниці. Сама бачила й чула. Проходу хлопцеві не дає. Бо їй же Карпа мало. Та ще й сліпця контуженого. Кажу одходьмо, або хай вони вийдуть, так ні! Досидимось, поки син при батьках до дядини лізтиме!..

— От же баби иродові! Яке плете! Та коли б і так, що ж тут страшного? Аби здоровий жив!

Такою нескладною філософією змнякшив Степан ситуацію.

У Мотрі мета виправдувала засоби. Зовиці позбутись. Нахлібників не мати. Ворожнечу роз'ятрити. Скаламутить воду, щоб спіймати жадану рибину. Степан, що протранжириє Карпове майно, мусив давати дотації. Хросина була Єремією, що картає й викриває Мотрині провини перед чоловіком: що вона з кумасями випиває, а чоловік прийде в вугіллі, а обіду немає; з діверем якісь шу-шу та хи-хи справляє; ворогувала жіноча лінія. Втягувались і чоловіки.

До Карпа матеріал обвинувачення Хросини доходив. Спочатку він не йняв віри, а далі ревності відчув. Може й справді молоденького Хроська забажала. Баби ж такі! З налігача не спускай, як шкідливу корову... А я ж не бачу. Не присліжу. Та й снага не та. Проклята війна! Нервиновість оця від контузії. Ну їй, може й той мало? — Ах ти ж гемонська жисть розпроклята! За що я калікою зробився? Ну, та я під устілку не дамся, ні! Це вже брехня.

І Карпо лаявся по солдатському. Шукав конкретного винуватця свого лиха й не находив. На кому він помщатись має? Буржуї? А де вони? О... А хіба Мотря не буржуйка? Степан заробляє півтораєста, а він дістає 22. І куском хліба попрікають.

„Я, — хвастає Степан, — член спілки, пролетарій“!... І п'ють, гуляють. Піддержують Совецьку владу тим тільки, що совєцької горілки багато заживають. А щоб товаришеві допомогти — нема. Коли рідний брат, як старець, поневіряється. Мотрю він усією істотою ненавидів і боявся, і під впливом її був.

— Відьма проклятуша! Лисиця проклята!

— Чого це ти вже? Що скоїлось? (Хросина в хату).

— Кажу, шукай квартиру, виберемось. Бо Степани дмуться, що ми хату перележуємо. А на що мені бешкети?

— Не так Степан, як ота зараза чорнорота — Степаниха! Вона й мені проходу не дає. „На шиї сидите, дармоїди!“ А хто нас до злиднів довів? Отже на зло їй сидітиму. Нехай хоч за квартиру платять. З поганої вівці хоч вовни жмут.

„Не хоче одходити, щоб із Савкою не розлучатись“ (гадюкою скрутилась чорна думка в Карповій голові). Злість ятрить: туга серце давить. Світ стоїть (чи там крутиться), до Карпа такий байдужий, йому чужий. Хтось дивиться на сонце, бачить квіти, веселку барвисту. Усе бачить. А йому ніч нагорнула чорну хмару, вічну чорну хмару перед змучені очі. За що ж це! Та що слова! Хіба вимовиш муку. Кришка життя, одне слово! Е-ех, хоч випить! Чи покличе Степан? Субота ж. Ла-лай, а чарку дай. Та Степан байдуже. Широ частує. І посунув помазки через сніг.

Травнева ніч запашна й неспокійна, крилом чарівним махнула. Десь зітхання придушене з серця видавала. Чиюсь тремтячу постать до іншої штовхнула. Обізвалася жагучою піснею, що про хотіння говорила. В груди намучені Карпові неспокій і жаль оселила. З темних очей сльози гарячі...

Надії Карпові та Хросинини — на Якимчика. Підведеться на ноги — батьків догляне. Йому ж тільки 14. Ще з рік погуляє, а там — (добрі люди допоможуть) на завод. Він же і грамотний. 4 зими ходив. Мати відпочине від того огидного базару. Батька ж не занехає, як сліпого Бровка. Він такий чулий, ніжний, у матір удався. Але все це „дуринь думкою багатіє“, або „сказала Настя, як удасться“. А поки що на сьогодні скрута, безпорадність, незагачене провалля горя. Світ Карпові ніч застелила. А колись зарсбляв добре: в сироварні, коло хазяйства, плотничав. Тоді Степани улесливо вклонялися... Загарбали, як злодії. Ще й знущується Мотря безсовісна. А жить треба. Та як? Чим? І доки це?

Карпо не застав Степана. З Мотрею бачився. Вернувся до дому.

— На лиху мені годину ще оцей гембіль здався? Чуєш, Хросино?

— Який там гембіль? Вже щось ота гадюка нашипіла? Як чорт сіркою тебе обкурила!

— Та воно хто й його знає, де гадюки шукати. Плещуть, ніби ти. Та що вроді з парубком їхнім там щось маєш?

— А ти вже й повірив! Хоч сердься, а ти баба! Думаєш, я не чула цієї сплітки? На базарі Кума Саломія казала. І їй ще та паскуда набрехала. Та ще ж як? „Люди брешуть, ніби зовиця з нашим Савкою“. А які ж люди, як не вона сама? На дідька воно мені слиняве, заїкувате! Та чи мені в голові сказ? То вона з жиру та з горілки біситься: до дівера вязне, дарма, що сива, а про мене такої думки. З мене досить клопоту, де б копійчину на хліб заробити. Хіба сам не бачиш? Не знаєш? Оце мені шана! (В плач).

— Та кинь, Хросько, годі! Чого не бува. Хіба я вірю. Тільки спитав. Я не потайний: що на думці, то й на мові. Щур йому! А щось треба робить. (А в думці як ворожіння: „скаже — вибираймося звідци — невинна, повірю“). Але Хросина не сказала. Сам удку закинув...

— Тікаймо звідци, поки не пізно. Пів хати десь.

— А чим же платитимеш? Вони того й хочуть, щоб покинуть нас у голоді й холоді й руки втерти. Другі судом би свого доходили, а ми дурні мовчимо. Окремо ж жить — рублів 6—7 за хату та на паливо 3—4. З чого? А їсти?

„Не хоче розлучитись. Тут щось є“ (думкою).

— Карпо-о! (голос із сіней).

— О-о, іди вже! Підлабузитись хоче братик. Купить за чарку.

— Та тільки ж і мого, що випить.

Де чорт не зладить, туди бабу пошле. Послав він і Мотрю по півкварти, щоб наштурмувать Карпа на Хросину, житлову проблему до розв'язання наблизити, собі простори поширити. За півквартию — друга. Мотря — „та будьмо ж“, та „дай же боже“ і ду-ду, ду-ду; Карпові радить на вухо: „Нажени її, шельму! Що ти собі другої шлюхи не знайдеш? Вона ж невінчана й тебе й нас соромить. Не казатимуть всього, щоб тебе не волнують. Ти й так нещасний!“

І те, що мляво куріло-чадило в Карповій свідомості, часом неймовірною спліткою, здаючись, роздмухане Мотриним нашіптуванням, розгорілось у буйне полум'я, виросло в хворій, п'яній уяві в лапату пожежу полум'янисту... Карпо тремтів вод ревнощів, образи й люти до Хроськи. Так. Сумнівів жодних. Коли вже й Степан обізвався: „Очин просто: могла баба здуреть“ — значить, щось та є. Мабуть знає — хвакт.

І лежав Карпо на вохкому спориші серед двору, а земля під ним ходором ходила. Він кружляв на приводі біля машини, як колись давно

крутячи довгим батогом над невидимими кінями. Промайнули клапті — образи минулого. Коли він бачив васильки в степу. Коли на небосхилі хвилі влітку котяться. Коли колоски йому вклонялися.

„Тяжко-важко на серденьку, як вечір настане“. А ще тяжче вночі, коли голос крови не гамується, звірине ество не стримується.

Голова важніє. В скроні стріляє. Млосно. А в серці гадюка скублилась, усе жалить, колить. Згадався грім гармат. Окопи. „Чамайдан“. Контузія. Гази. О-о! Проклята вигадка високовчених двоногих вовків! Село... Хросина... Молодість... Весна. Надії... І тепер. Чи він сидів би трутнем? В майстерню б, на завод, де панує праця. Сльози гарячі. Руки в кулаки. Наруги він не потерпить, ні, брешете! Він має честь, і честь сім'ї бруднити не дозволить!

Він знає, де лежить ніж-колодач Степанів: під стріхою, в ковдобинці. От тільки б увіриться, щоб не занепасти безневинною. А що, як вони оце зараз удвох. Карпові мало повітря. Розтібнув сорочку. Так кого ж: її, чи Савку без'язикового? Думають: „інвалід п'яний у дворі засне, а тим часом“... Холод струснув шкіру. „Краще б не застав там нікого“.

Карпо зобгався, притаївся, як кіт, що націлився плигнути до горобця на гильці, і тихо-помацки посунув у нижчу хату, де Хросина спить.

Чорна ніч зловісно мовчала. Байдужно блимали зорі.

Карпів Яким робив на буряках у совхозі 6 день. Приніс 3 карбованці. Радий, веселий. Сам заробив. Мати наберуть на сорочку. Вишиють петрушечку червоною заполоччю, як у Савки. Увійшов у хату тоді, як батько випивав у Степанів. Лежачи коло зажуреної матери, що хлипала на ліжку, Якимчик снував рожеві плани подальших заробітків. Скучив за матір'ю. Адже він уперше аж 6 день не був дома. Він бачив себе робітником „Черв. Зірки“ й комсомольцем... Мріяв...

— Не журіться, мамо, не плачьте: я скоро до помочи стану.

Розпалений Карпо всунувся сновидою в хату. Яким, збираючись іти вже спати під грушу, поцілував матір.

— Иди, мій котику, бо пізно. Мені ж рано на базар.

Карпо вчув шепіт Хросини і поцілунок... Рипнуло ліжко, і грубенький, ніби вже парубодький голос: — Ну, то й й піду. І ще поцілунок.

Карпо плигнув до ліжка й ухопив за чуба Якіма. Зляканий хлопець не стямився, що й казати. А батькова рука з довгим колодачем занеслася над шуплими плечима Якимчиковими.

Сліпець хрипів, як поранений звір.

— Мене дурить? Е-е, ні! Нажився на світі? Кажі, Савко!?

Яким притулився до батька, як паросток до дерева.

— Це я, таточку, чого це ви такі?

— Що ти робиш, навіжений? Схаменися! Закричала Хросина.

Карпо, як сніп з воза, упав непритомний. Ніж, ударившись об дерев'яну спинку убогого ліжка, стукнув у підлогу.

Хросина бігала по хаті, не знаходячи дверей, ламаючи руки.

— Ой, матір божа! Та що ж це коїться?

Чорна ніч мовчала. Все спало навколо.

Що було б синочку, коли б ти не обізвався!? — Казав другого дня тверезий Карпо Якимові.

Через 3 дні Карпова родина вибралась на свою квартиру.

А. Джекінсон

„ЛАСКА АГНЦЯ“

(Нарис з життя сучасного Китаю)

По жовтих водах широкої ріки Янці плила велика річна лодка, а в ній лежав Чан, обережно захований в звитках шнурів. Він чув кроки й намагався ще краще притаїтись й заховатись. Чан боявся, щоб його не знайшли, але не тому, що йому загрожувала якась небезпека, коли б його знайшли; Чан не боявся того, та мав він велику тугу й бажав бути на самоті.

Перед цим як Чан опинився в лодці, їздив він з Робітничим театральним гуртком. Він не був актором, і не мріяв стати ним. Історія Чана коротка. Він зараз має 13 років, сирота; це тип багатьох китайських безбаченків й бездомників, що рибальчать на ріці Янці і сяк так пробиваються в житті. З цього він жив перед тим, як кантонці здобули Ханкоу. Тоді саме Чан дізнався про „Три народні принципи“, за які борються зараз кантонці. Після того Чан не мріяв вже стати рибалкою, а замість цього забажав бути салдатом, революціонером, чим будь, аби лише це давало йому нагоду боротись за рідну справу.

Рекрутаційний офіцер кинув лише один погляд на малу постать Чана, коли той прийшов записуватись в армію, й покрутив своєю головою. Вперті благання Чана врешті зворушили серце офіцера й він призначив його послужачем до Робітничого театрального гуртка, що став невідмінною частиною революційних військових сил.

Кантонці ввели нову й успішну методу поширення пропаганди серед мас. Як тільки вони займають місто, театральні гуртки, що подорожують з армією, негайно забирають театри й в цей спосіб ознайомлюють населення з своїми ідеями. Чан провів два тижні з трупкою, безперестанно нарікаючи на своє положення, що він не дійшов літ і не виріс для того, аби бути салдатом, нарешті вирішив „дати драка“ в Шанхай.

Вздовш урожайних берегів Янці - Кян машерувала велика кантонська армія, наступаючи на Шанхай. Відділ за відділом посувався вперед стрійними рядами. Більшість салдатів були одягнені в широке сиве вбрання, але не всі. Деякі йшли в полотняних ходаках, інші в ремінних чоботях, що лишали численні сліди на м'якому ґрунті. За плечима несли згорнені накривала. Спека була страшенна і салдати один по одному скидали свої військові шапки й замість них клали на голову широкі бамбукові капелюхи, що трохи рятувало їх від сонця.

Береги ріки були густо запружені рибалками, що покидали свої невеличкі човни на призволяще серед лотосових квіток й радо вітали переможні війська кантонців. Все вперед й вперед йшла надія Китаю. З диких пустинь Тибету вони прийшли, машеруючи переможно на північ під проводом генерала Чан-Кай-Шека.

Відомі довгі роки яко купці й революціонери, кантонці три місяці перейшли з далекого Кантону до передмість Шанхаю, змитаючи з лиця землі всяку опозицію включаючи й опозицію Ву-Пей-Фу, ставлення Англії, й визволяючи з лабет імперіялізму такі індустріальні центри як Ханкоу й Вучан.

Чан опинився нарешті в Шанхаю, але він все ще почувався загубленим. Він був нікчемним серед великого натовпу людей, що здивовано оглядали його. По правді, він був свідомий свого маленького зросту. Він почував себе слабим й некорисним для „Трох народніх принципів“, яким таємно запряг на вірність. Він розумів одно: був надто малий,

а тому побоювався, що слава успіху омине його. Це немало його бентежило. Чан був перейнятий тією внутрішньою гордістю, що істотна всім східним народам.

Він тихенько блукав по над річкою, ніби шукаючи собі допомоги в каламутних хвилях. Кинув погляд своїх косих очей на пристань і враз загорілись його скуласті щоки. Там він побачив чужоземні військові кораблі з розгорненими прапорами Великих Держав. Різноколіркові прапори маяли в повітрі. Чан дивився на величезні гармати, звернені на місто, й щось планував. Так, він планував. Чан знав, що коли прибудуть кантонці, ці самі гармати бути повернено проти його земляків. Чанові уста стулились й усмішка пробігла по його обличчю. Він пошкрябав свою оголену голову й як тінь зник.

Лише Чан не поділяв захоплення, що помічалось в місті. Скрізь вздовж прекрасного „Бунду“ проходили чужоземці, виявляючи своїми неспокійними рухами напруження, що висіло в повітрі. В готелях збирались гості для обговорення найновіших подій. Найбільше балакали про загрозу з боку кантонців. В консульствах сиділи генерали й планували оборону проти „наїздників“. Читали пильно ноти Келлога й Чемберлена. А в місіонерських домах проповідники нарікали на свою долю, на малу кількість клієнтів. В магазинах балачки далі не йшли від упадку торгівлі та недавнього страйку, що мав місце в Шанхаю. Лише сьогодні страйк проти шанхайської трамвайної кампанії закінчився. Перед цим трамвайний рух було затримано на декілька днів.

З індустріальних околиць, відомих як „китайські квартали“, розходилась агітація. В передмістях прихильники Гоміндану, народної партії, муштрувались, готувались. Ці люди таємно приготувались до відповідної хвили, коли ось надійдуть кантонці, й тоді вони пристануть до них. По всій країні повставали „Корпуси смертників“, зложені здебільша з університетських студентів. Ці корпуси дали про себе знати під час першої великої перемоги кантонців, коли студентський відділ штурмував успішно вузеньку дорогу перед озброєним багнетами й скорострілами ворогом.

Чан продовжав вештатись вздовж прибережжя Шанхаю. Він побачив невеличкі бамбукові човни, що пливли річкою. А на берегах стояли прибережні кулі повбирані в лахміття, й наставляли руки на допомогу. Ці сцени не мали нічого в собі цікавого для Чана. Він лише коротеньким поглядом зміряв нещасливців й звернув свою увагу на що інше. Незабаром він опинився серед лабіринту бідних улочок, заставлених по обидва боки бамбуковими хатинами, в яких мешкали китайські робітники. В ніс вдарив пах вареного рису. То тут, то там бігала босонога, гологолова дівора. Деякі з сміливіших дітей простягали руки до жінок, що проходили мимо, одягнені в довгі халати.

Чан дійшов до того місця, де починається французька дільниця. Тут вулиці вимощені, добре заметені, великий контраст в порівнянні з околицями, з яких він щойно прийшов. Добре повбирані чужоземці й китайські крамарі, в шовкових одягах, розїзжали в „рікшавах“ запряжених змореними кулі. Чан спостеріг ріжницю й пішов далі, доки не дійшов до мійських садів. Близько входа два індуських поліцаї проганяли китийців. У мійські сади не вільно входити „собакам і китайцям“, виключення робиться лише для китаянок-доглядачок чужинецьких дітей.

Подібно всім китайцям, Чан глибоко ненавидів „Сік“ — поліцаїв, що їх привезли британці з Індії. Він не йшов близько парку, а замість цього звернув на Нанкін-шлях, найголовнішу вулицю Шанхаю. Тут він почав озирати всяку всячину, що була виставлена по вікнах. Але навіть це

видовище мало зацікавило його. Він йшов далі, майже не звертаючи уваги на натовп.

Людська юрба, що плила по обидва боки вулиці, раптом спинилась, щоб поглянути в цей бік вулиці, звідкіля надходили галасливі трамваї. Трамваї йшли один за другим вперше після страйку, але не спинялись як звичайно, щоби набирати пасажирів. Трамваї були удекоровані прапорами. Робітники забрали трамваї з місця схованки, щоб відсвяткувати свою перемогу перед цим, доки повернуть до роботи.

По Нанкін-шляху йшла ціла низка трамваїв, за якими йшли пішки робітники. Як трамваї переходили певні пункти, прибічники страйкарів радісно вигукували. Це було робітниче свято і тисячі робітників з інших індустрій прилучилось до демонстрантів. Серед них машерували студенти з плакатами, на яких були виписано гасла: „Геть імперіалізм!“

Раптом трамваї перестали посуватись. Впродовж декількох хвилин робітники були здивовані тим, що сталося. Хутко до демонстрантів прийшла вістка, що компанія навмисне спинила електрику, щоби припинити демонстрацію. Жінки раптом повиходили з трамваїв на вулиці й розпочали мітинг. Вони постановили машерувати до компанії й там відбутися демонстрацію. Незадовго Нанкін-шлях вкрили робітники й посувались в центр так зван. „Інтернаціональних кварталів“, куди досі не вільно було входити жодному китайцеві.

З усіх дооколичних вулиць напливали нові натовпи в що раз більшому числі й незабаром зібралась маса народу. Шляхи зістали запружені мільоном людей. З усіх сторін вони прибували, з непокритими головами, грізні, але спокійні, готові виявити свою нововідкриту силу. Двоколесні таратайки лишилися самі на вулицях, а їхні коні — кулі прилучилися до демонстрантів.

Склепарі позбирали з вікон виставлений на них крам, побоюючись гніву робітників. Море людське продовжало бушувати, забираючи з собою прохожих. Деякі з випадкових прохожих швидко поховались у брамах.

Чана понесла людська хвиля з собою. Його короткі руки витягнулись до гори, він тяжко дихав, викарячив оченята й здався на ласку долі.

В стратегічних кінцях було розташовано численні сили поліції. В їхніх руках були дебелі бамбукові кії, якими вони барабанили по робітничих головах. Незабаром чимраз сміліше почали підноситись в гору руки, що хапали за ці кії, видерали їх з рук чужинців.

Не довго забрало часу як поліція змушена була здатись.

Велика демонстрація тривала, аж доки не вчувсь здалека тяжкий топіт ніг; це був відділ матросів з кораблів усіх націй. Війтовки в руках були наготові. Без жодних попереджень вони почали стріляти в демонстрантів.

Пізніше, того самого дня два місіонерських доктори відділяли ранених від мертвих. Мале тіло Чана опинилось серед мертвих. Один з місіонерів відкашлявся: „Слава тобі, господи“ виводив він побожно: „ані один білий чоловік не ранений“. Другий підніс очі в гору і відповів: „Дяка всемілостивому богові. Це ласка „Агниця“, що взяв на себе гріхи всього світа!“

Перекл. з англ. Е. Крук

Володимир Штангей

ХМІЛЬ

... Юхим Шпиця ніколи не був і не мав наміру будь коли стати злодієм - професіоналом. Не рахував він себе й злочинцем. На селі його знають, як кепського господаря, розледачілого та розвіяного чоловіка й піяку, але ніхто про нього не скаже, що він в чим-небудь попався, або проштрафився. І коли Юхим пішов на крадіжку пшениці з магазину в маєтку поміщика Матушинського, так тільки тому, що був п'яним. П'яному ж відомо, море по коліна. Подія, про яку мені хочеться розповісти вам, сталася з ним 12 березня, в той рік, коли село його рідне Калинове полонила перша червона радість нашої революції.

Отже було так.

Вдень відбулися загальні збори села, на яких переобирали наново комітетчиків, а вечером Юхим Шпиця пішов чи з радості, чи з досади на село з наміром найти десь похмелитися. Довго він ходив темними вулицями і без жодних тобі наслідків. Після вранішньої попійки в куми Килини, було таке почуття в роті, немов би там перебував цілий табун товару.

Цілий день не переставало ломити голову в скронях. Смоктало під ложечкою, як сто піявок, а шлунок немов хтось мняв у жорсткій жмені. Взагалі самопочуття було в Юхима погане... І вже був би може повернувся преспокійно до своєї господи, коли б чорти не піднесли Петра Осаулу та Дем'яна Гонивітра. Зустрілися як раз на греблі. Хлопці вже були на підпитку, з веселим настроєм і п'яними балачками.

— Що, вже загартувалися десь? — спитався Юхим.

— Як бачиш...

— Ловко! А я от шукаю і не можу знайти ніде. Чи вже перестали гнати, чи випили її всю?

Дем'ян засміявся.

— От чудак!..

А Петро запропонував Юхимові.

— Знаєш що — ідем до Горбенка з нами.

— Тай чого... Кобила за ділом, а лоша без діла...

— Вип'ємо, сала наїмося... Просив зайти... Петро, звичайно, тут збрехав. Ніхто його нікуди не запрошував. Це просто була його п'яна фантазія. Але її підтримав Дем'ян.

Юхимові було все рівно куди йти, хоч до самого чорта в зуби, тому він не дошукуючись в запрошенні товаришів правди, погодився. Горбенко жив аж на Капириковім куткові, що за школою.

Підтримуючи за руки то Петра то Дем'яна, Юхим поволі поплівся за ними вулицею. Коли повертав до котрого з них свого носа, то чув протухлий важкий сопух перепаленого спирту й цибулі. Ставало бридко. Ще його дратувала нетверда хода товаришів і він попереджаючи, прохав не коливатися, а то в противному разі обіцяв пустити їх обох під три чорти до урвища. Непривітно зустріла Гребенчиха Настя. Счинила цілу бучу в хаті, бо наосточортили їй вже отакі гості. Було досить неприємно Юхимові слухати дорікання молодіці. Він сам себе кляв, що послухався їх дурних... Зате Дем'ян з Петром зовсім не зважали на лайку господарки хати, що була не дуже приємною по змістові. Для них було бай-дужим і глузливе відношення самого Горбенка. Все те, що робилося Горбенками, не мало аж ніякого впливу на хлопців, вони преспокійно сіли за стіл, вийняли по пляшці спирту і запросили до компанії Горбенка з Горбенчихою.

Опісля, коли спирт розворушив язика, Настя призналася:

— А їй бо хотіла вас до чорта рогачами гнати. Тільки-но на себе вже совість положила...

Горбенко, щоби не залишатися в боргу, дістав і собі зеленкувату сулію, а закушували одним хлібом та огірками, бо Горбенчиха хоч і розщедрилася на слова, але сала не дала. Юхим швидко сп'янів. Від трьох чарок голова стала гарячою й важкою. Тягнуло співати.

Коли вже все було випито й з'їдено — почалися балачки. Говорили на найпекучіші теми дня. Сп'яна кому тільки не діставалося від них.

Хтось ненароком нагадав про можливість взяти пшениці з магазинів. Несподівано для самих себе питання це знайшло в усіх гарячий і повний співчуття відклик та вже надто детальне тлумачення. Справа до того зацікавила гарячі від випитого спирту голови, що вони порішили не відкладати справи, а негайно приступити до переведення її в життя. На гуртовій нараді було остаточно умовлено, що сьогодні нічю вони всі кагалом ідуть на економію, озброївшись на всякий випадок гвинтовками. В гурті були всі за, крім одної Насті. Вона була проти такої поїздки. Як збиралися уходити молодиця відкликала Горбенка й категорично наказала йому не їхати на таку ризиковану здобичу.

— Ет, дурна баба, на теж зараз і революція!.. відповів він, відсмикуючи в жінки свою руку.

— А я не хочу, щоб ти їхав!.. З притиском промовила Настя.

— Так оце я тебе й послухаю...

Над селом стояла темна весняна ніч. Село оповила сон-дрімота. Затихли вулиці, ушухли постріли. З Бевзенкових могарів тягло холодком сирим і в'їдливим. Після теплої хати зовсім було погано на дворі.

— Мабуть, хлопці, справді залишимо сьогоднішню поїздку... промовив нараз Горбенко, позіхаючи смашно. Він встиг роздумати, заким з хати вийшли.

— Ну ні, брате!..

— Ми, підвипивши, гляди не туди вліземо...

— Єрунда. Ідемо!..

— Як знаєте, а я не поїду, — рішуче сказав Горбенко — воно ще наших рук не втіче, а зараз якось воно ніякого...

— Як хочеш! — відповів Юхим. — А ми поїдемо таки.

І рушили вулицею, взявшись міцно за руки та широко ступаючи. Як вже одійшли, Юхим зісно промовив.

— Чули хлопці: „Наших рук не втіче“. Га! Теж хлюст у маминій кохті.

Коли Юхим прийшов додому, ще не спали ні жінка, ні мати. Жінка, побачивши його розкуйовдженого, не сказала ні слова йому, бо знала з гіркого досвіду, що в таких випадках він завжди робив безглуздя. Вона боялася його, як вогню. За сім років спільного життя добре вивчила його дурну вдачу. Ще на початку, якщо тільки побралися, Юхим себе стримував, а потім освоївшись почав конозитись. Не раз діставалося жінці і бичів і кулаків. Виганяв усіх з хати, навіть матір свою стару раз викинув із лахами на вулицю. Бив горшки, кидав мисками на жінку, коли не по його обід був зварений. Іноді до того допікав, що пішла б здається світ за очі.

— Шкода тільки дітей, а то нехай би його пуття пропало — казала не раз молодиця.

Війна трохи протверезила була Юхима. Не було що пити — перестав і гзитись. Відколи ж на селі появилася самогонка, ним знову розконозило. Немає того дня, щоб він де-небудь не напивався, а напившись починав стару історію...

— Де ти сину все ночами ходиш? Таке зараз робиться — не витримавшись промовила мати.

— А що хіба? Тепло там, то сидить на печі нишком...

Оглянув хату.

— Де Гнат?

— А хіба ми за ним ходимо... Може в Білана...

Юхим гуркнув дверима й вийшов.

— Знову залляв сліпи... промовила мати.

— Бодай він вам, мамо, був золи напився... І припавши до дитини заплакала... Відшукав Юхим Гната аж у Дем'яна Лапки.

Незадоволений Гнат стояв і слухав братову п'яну мову. На дворі заспівало вітром. Гнат кутався в шинелю від вітру. Трохи ніякого було за брата.

— Чого ти хочеш? — спитався він перебиваючи Юхима.

— Хочу, щоби ти поїхав зі мною на економію.

— Тай чого я там не бачив?

— У... Пшениці наберемо... Знаєш, це ми так обробимо, що комар носа не підточить. І тобі нема чого боятися. Ми самі все обделаємо, а ти будеш тільки коло возів. Ну?

— Ти, Юхиме, п'яний! Йди - но краще спати — відповів Гнат. Йому зовсім не подобалася братова витівка.

— Чубило ти, все рівно ж колись економію розберуть, бо революція... розумієш?!

Гнат думав, а Юхим переконуючи говорив далі.

— Це тільки й нашого, що пшениці наберемо... Єй бо! Думаєш щось більше захватиш за злодіями!

Брат вагався.

— А нашіємо пшениці, славне весілля тобі вступимо, — улесливо промовив Юхим. Він вираховував, що коли вони будуть удвох, то більша пайка прийдеться і тому так настоював. Останній аргумент Юхимів мав вплив на Гната. Можливість справити собі весілля по-людськи — з білими шишками та пухким караваєм, збила с пантелику Гната. Йому давно припала до вподоби Лекеря, тай літа вже були такі, що хотілося женитися. Він дав згоду на поїздку.

— А ще хто з нами? — спитався.

— Петро Осаул, Дем'ян Гонивітер і... ми. Ну що — згода?

— Поїду!

Юхим зрадів.

— Отак би й зразу казав... Так ти бери гвинтовку та патрони, а я тимчасом коней запряжу.

— Чорт його бери — думав Гнат сидючи вже на возі.

Вдасться чи ні, а поїхати можна.

Виїжджали за село.

Холодком лоскотала криця Гнатові руки. Тихо дзенькали на вибоях набой в кешені. Він був молодий парубчак і радісно було йому голубити в себе під пахвою таку штуку, як рушниця. Намацав затвора й посмикав за собачку.

— Пальнути б — майнула думка.

Затужавіла й промерзла у весняних приморозках земля була вкочена на шляху й вози тільки гули. На передній фурі їхав Юхим з Гнатом фронтovими кіньми, а на задній Петро з Дем'яном. Дві фури, — а їх чотири й дві рушниці.

Проїхали село. Низько припала чорна пільма ночі до землі. Темними маняками загрузло село у вишниках. Минали березняк. Далеко

луною відбивався стукіт коліс десь аж на ярах... Щоби швидче доїхати,—звернули в береги. До ферми Матушинського було їхати верстов три. Дорога дзвеніла, що натягнута струна, але любо було їхати.

Коло панського саду, як під'їхали,—стали. Дали коням рептухи. Петро з Дем'яном не гаючись забрали гвинтовки на всякий випадок і зникли за високою загатою. Чутно було тільки як на дорожках в садку потріскував сухо бур'ян.

— Саме головне — набрати,—бубонів Юхим, а там ні суда, ні права... Зараз, брат, слабода! Все народнє, наше... І подумавши додав:

— Дарма тільки отих комітетчиків становлять—все рівно ж не устережуть.

Лапатим павуком розташувалася ферма над ярком. Великі будинки конюшень, короварень, воловень, чимбарів та різних житлових приміщень міцно вп'ялися, як вросли, в землю. Все стояло нетронутим, цілим. Революція загнала десь до дідька самого Матушинського, а економ безвиїздно сидів собі в покоях, нікому на очі не показуючись. Заведена й пущена вдоло вмілою рукою управителя машина стала. Ніхто нічого не робив. Поволі розходилися і строкові. Через тиждень-два треба їхати з плугами в поле, а в економії нічого не робилося. Всі чогось вичикували. Заким, що селяни розбірали скирту триня, що під селом. Кожної ночі із села Калинового посилалися вартові по наряду комітету стерегти економічне добре.

Виліз Гнат на широкий прілий гребінь загати, ліг животом як на ліжкові, гвинтовку біля себе поклав і задивився на чорні вікна панських покоїв, зараз мертві маняки економічних будівель. Колись веселі й блискучі вогняні вікна панських покоїв, зараз мертво терішились у пітьму. Було порожньо й темно в казармі, тільки від яру в одному, аж крайньому вікні світилося. Там ще мешкали полонені австріяки, що не встигли утікати... І пригадалося Гнатові, що він отут і виріс на скарбовому борщеві та

Плуг в 1923 р. Сидять (зліва): П. Голота, С. Божко, Ів. Шевченко, С. Пилипенко, Ан. Панів. Стоять (зліва): Ів. Кириленко, Гр. Плискунівський, Ів. Сенченко, Ол. Копиленко.

каші. З самих малих літ пробув тут. Збирав кузки на буряках, шарував їх, а коли підріс, пішов у погоничі до волів. Потім у строк довелося стати. Багато прийшлося перетерпіти й перенести. Робота каторжна, від світання до смеркання. За день так натовчеш босі ноги по ріллі, що вечером ледве воли приженеш... Затямив він ще приказчика Зузю, що бив за що попало і все пужалном. Не раз діставалося від нього й Гнатові... Знав він тут колись куховарку Мотрю. Славна така дівчина була: весела й реготуха. Йому малому завжди кашу вишкварками смачила. Тут вона й своє дівоцтво закінчила: примостився Стасю-панич до неї, повірила на слово, а в травні й накрила дівочу косу бабським очіпком...

З кутка загати свистнуло раз, другий. Прислухалися. І коли посвист знов почувся, Гнат обережно плігнув додолу, а Юхим, заклавши два пальці до рота й собі відгукнувся свистом. Потім убрали коней і поїхали. Стали проти складу.

— Все добре... задриботів шопотом кріз тин Петро. — Об'їзжайте кругом, поставте коней коло брами від поля і гайда прямо з мішками до магазинів. Ми будемо там.

Але в цей момент тишу ночі протяв раптовий гомін на току. На економію, видно, прийшла сторожа з села. Вся справа була збабзована. Юхим плюнув і люто вилаявся.

— Не варт було й зачинати!..

Петро і Дем'ян перелізли до коней. Сіли на вози й насторожилися. Гомін то віддалявся, то наближався і нарешті ущух десь за економічною брамою, а як продовження його, тишу ночі подробила калатушка старого діда Гордія, що все так же ретельно вартував панського добра.

Цмокнули на коней і від'їхали на поле.

Кріпчав мороз. Вітер ущух. Ніч ставала темнішою.

Поставивши до купи вози й полягавши поруч на полудрабки почали радитись, як бути надалі. Всім було ясно, що з їхньої витівки нічого путнього не вийде. Розрахований взяткок пшениці уже напевно не вдасться.

Гнат не приймав участі в нараді. Без нього вирішили сюди їхати, нехай самі вирішують як далі бути. Він ліг собі горилиць у возі на соломі, дивився в рябе від зірок небо. Йому зовсім було байдуже.

А в хлопців вивітрювався хміль з голови й проходив п'яний запал. Компанія нараз побачила, яку необачність зробили, поїхавши красти. Хоч і революція, свобода, немає ні царя, ні його законів, але якось все таки було ніяково.

— Чого думати? Гайда додому! — сказав Гнас.

— Може почекаємо...

— Ну його к чортам!..

— То давай хоч налякаємо сторожу! — Запропонував Юхим. Хлопцям подобалася така пропозиція. Налякати можна...

Приготували гвинтовки, усілися й тюпцем рушили. Минувши загату, звернули на шлях і поїхали осторонь по під окіп, що заріс блекотою, пильно вдивляючись у темряву. Біля брами виднілися якісь постаті й кривавились два вогники цигаркових, як очі якогось страховиду казкового.

Як порівнялися з брамою, хтось сіг тав:

— Хто їде?

По голосові взнали Андрушку Соболя.

— От ще дурень!..

— Стій!..

Прижали коней і цьвокнули хльостко в батоги. Нарочито мовчали, нехай, мовляв, подратуються.

— Стій! Стрелять будемо!

Юхим обернувся до Гната:

— Стрельни!..

Гнат приклавшись — дав постріл угору. Його підтримав Дем'ян з передньої фури. Тоді золотими маками пирснуло від брами на них. Стукіт коліс загубився в сухих й частих пострілах гвинтовок. Захропли коні. Юхим нападав азартний сказ.

— Ще! Ще! Бий! Гукав він з усієї сили стьогаючи по конях. Гнали коней без віддиху. Від брами співали кулі жалібно й жалібно над самими головами. От-от хльосне по спині. А у слід їх моргала в просторі ночі п'ятьма фантастичними блискавицями.

— Жар на всю, трясця їм в пуп!.. Так їх!..

Раптом Юхим відчув рвучкий дотик Гнатової руки. Не перестаючи гнати коней, обернувся... Брат стояв рачки на помісниці й стогнав. Гвинтовка, зачепившись ремінем за його руку, що разу чиркала прикладом об колеса.

— Що таке?

— Вмираю... Ледве чутно прошепотів Гнат, захлинаючись у крові.

— Що? І з усієї сили рванув віжками коні. Не хотілося вірити в те, що сталося. Юхим гукнув до передньої підводи.

— Стій!

Але ніхто не обізвався. Вдихла й стрілянина. Вони стояли в лоз-няхках, вкutanі моторошною п'янкою. Юхим нахилився над братом.

— Гнате?

Той не обізвався. В Гнатових грудях буруном клекотала кров. Він харчав, заливався кров'ю.

— Братіку!.. — застогнав розпачливо Юхим. — Чуєш?..

Гнат ліг на бік і ушух.

... Ясно стало Юхимові: з дуросців загубив брата. За мить зрозу-мів вчинене ним... Плакати не міг, а стояв отак за возом весь закам'я-нілий. Тільки крикнув в темну ніч до другої фури.

— Петре... Хлопці!.. Гнат помер!..

І аж з другого боку розлогого луку хтось обізвався!

— Ну?!.

Чи може то так здалося Юхимові.

м. Гумань

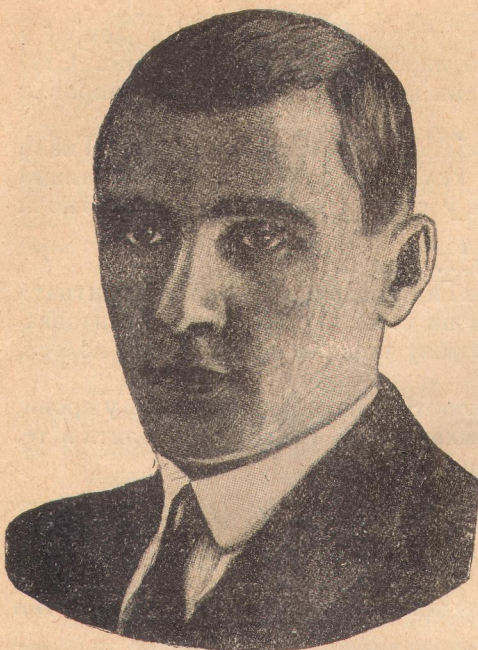
ЧАД - АН

Там на далекім Сході,
Де риж росте і чай,—
Вже скоро скаже: Годі!
Розбурканий Китай...
В малесенькій хатині
На березі Ян - Цзи
Вже рік живе без сина
Стара вдова Чад - Зі.
В той рік, що за свободу
Піднявся Гоміндан,
До збройного походу
Пристав юнак Чад - Ан.
„Ди,— казала мати,—
Та батька там згадай,
Що теж помер салдатом
За волю, за свій край!
Щасливим переможецем
Додому повертайсь,
Як вільно - щирим сонцем
Освітиться Китай!“

Чад - Ан пішов бадьоро,—
Він вірний волі син...
Війна... То наступ в гори,
То спуск на дно долин...
Там — гуркотять гармати,
Тут — знявся аероплан...
Не плач, старенька мати:
Не зрадив твій Чад - Ан.
Як полк від Чжан - Цзо - Ліна
Проходив через міст,
Твій син з піроксиліном
Там показав свій хист...
Не плач старенька мати:
Героєм вмер твій син!
Хоч зосталося багато
Таких, як ти, родин...
Там, на далекім Сході,
Де риж росте і чай,—
Вже грізно каже: Годі!
Розбурканий Китай.

Гумань

І. Ситкевич

В. Бобинський

З СІЛЬГОСПУ

Я схилився на підвіконня
І втопив в снігу свій зір.
А думки мої мов коні
З сніжинками в перегоні
Поскакали у простір.
Полетіли в заверюсі
Аж до рідного села,
До старенької матусі,
Що живе у вічній тузі,
Як дуплистая верба.
Що то робить моя мати
В цю годину снігову?
Чи працює де в багатих,
Чи пряде у вогкій хаті
Свою пряжу - куряву?
Чи по лісі де збирає
Сухий трусок на шнурок,
Чи на фугу поглядає,
Та думками все гадає,
Де блука її синок?
Не журися, моя мамо,
І надії не втрачай,
А з сільгоспу взавтра рано
І з північними вітрами
Мене в гості дожидай.
Я повернуся до хати
Не таким, як був колись.
Бо навчився я читати
І на злість усім багатим
Комсомольцем я зробивсь.

Панас Гідух

ПІСЛЯ ЖНИВ

Позвозили збіжжя до stodil,
На полях остали голі стерні.
Та чи є що покласти на стіл?
Чи вже ситі діточки мізерні?
Щось не хоче радість завітати
До похилої хлопської хати.

— „Намолотять тато, буде хліб!“
Втіха світить на блідих обличчях.
Рученятами підносять сніп
І, немов старі поважно лічать,
Чи снопи ці будуть намолотні,
Чи вже дні настануть безтурботні.

А похмурий батько править ціп
І якусь важку думає думу.
— „Хліб то буде, та кому той хліб!?“
І в очах болючий усміх глуму.
„Буде тим, що білі мають пальці,
А для нас — полов'яні закальці“.

„Перший намолот коршмар зідре
За той довг, що винен з передновку,
Другий — війт за драчку забере
І на дзвін дурний попові - вовку.
Треба й щось коровчині придбати —
Чей не буде в голоді стояти.

Решту ж ми до міста повезем,
Продамо, дістанем добрі гроші,
Попри всі крамниці перейдем,
Уздрими всі товари хороші,
Все побачим, геть усе дочиста, —
І з квитками вернемося з міста...“

„Ех, життя!“ — Згорнув в долоні ціп,
Замахнувся! і справно й сильно вдарив.
Бризнув з під бивна зернистий хліб —
Найцінніший всіх туземних дарів.
А він б'є і бити не вгадає,
А в очах таємний усміх грає...
Гей! Хто хлопський усміх розгадає?

В. Бобинський

Львів

ПРОВЕСІНЬ

(рондель)

Виходить день над біле поле
З весною села привітає...
А вітряки ще спати хтять —
Стоять такі з намоклим боєм.

Леліють проталі між колій...
Галкам терпець урвавсь — летять...
Виходить день над біле поле
З весною села привітає.

Дихнуло вітром на тополі —
— „Чи скоро... скоро?“ — шепотять.
А сонце взялось млу розтять
Мечем своїм... Таки розколе...
Виходить день над біле поле.

Київ

Іван Багрянний

С т а ш т і

ОСТАННІЙ ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

Останній організаційний етап в процесі урегулювання справ революційної літератури на Україні, останнє організаційне гасло, що його висуваємо для нагального практичного здійснення — утворення Всеукраїнської федерації радянських письменників.

Це гасло не нове. Ми його ставили ще 1924 року, коли існували на Україні лише Гарт, Плуг та Аспанфут (ще була малооформлена Ланка). Одне з практичних завдань відомої в літописах укр. рев. літератури подорожі харківських гартованців і плужан до Києва було саме заснування рев. блоку між зазначеними організаціями з дальшим поступуванням до федерації. На нарадах, де брали участь т.т. Блакитний, Семенко, Слісаренко, Курбас і Пилипенко, намічались певні пункти згоди. Розбилась вона з причин різних. Мушу визнати, що я був не правий, пишучи тоді статтю (в ЛНМ — попереднику „Культури і Побуту“) за наголовком „Час наспів“ — мовляв, для такого об'єднання. Я надто покладав багато надій на Гарт, що мусив стати за керівничий центр у блоці чи федерації. Внутрі Гарту йшли процеси, що довели до його розпаду й організації Вапліте. В той же час у тодішніх керівників Гарту (в тому числі і у небіжчика тов. Блакитного) були своєрідні „імперіялістські тенденції“ — всотати в себе все, не допустити інших організацій, в тому числі і Плугу. Ці тенденції, як уклон, виявились, між іншим, у заяві т. Б. Коваленка, який тепер так обстоює ортодоксальний марксизм, та ще двох товаришів (бувших раніше у Плузі), що взагалі революційно-селянської літературної організації не може бути і вона тільки шкідлива.

З другого боку, внутрі АСКК боролись дві групи: деструкторів і конструкторів (були ще треті, що звали себе „екструкторами“, але що

Будинок в Харкові, де міститься редакція „Плужанин“ і ЦК Плуга

(× позначено вікно кімнати редакції)

це таке, я, грішна людина, й досі не втямлю). Ця боротьба призвела до того, що бувші футуристи т.т. Яловий і Слісаренко опинились один першим президентом, другий—секретарем Вільної Академії Прол. Літератури.

На з'їзді Плуга 1925 року ми знов ухвалили взяти за мету федерацію радянських письменників—тільки за мету, бо не видно було, хто ж може створити міцний пролетарський центр у цій федерації. З другого боку спиняла перша невдала спроба в цім напрямі в РСФРР.

Втретє ми ставили справу про федерацію в 1926 році разом із справою відновлення пролетарської літспілки типу Гарту—коли вже ухили Вапліте стали наявні.

Ще раз повторили цю вимогу підчас організаційного з'їзду пролетарських письменників—і вчетверте ставимо її ще раз тепер, коли ця організація вже існує і може, на нашу думку, взяти на себе організаційний провід у цій важливішій справі.

Де-хто говорить—і тепер передчасно, дайте пролетарським письменникам оклигнути, забезпечити собі безперечну ідеологічну гегемонію.

Я думаю, що сил, які визнають постанови ВКП(б) і КП(б)У в літературних справах—а ці постанови мають стати за спільну ідеологічну платформу радянської федерації—таких сил досить, щоб держати всю федерацію на ґрунті зазначених постанов—і теоретично і практично, тоб-то і в оцінці літературних явищ, і в самій творчості.

З другого боку організація Федерації (як не остогидли вже організаційні справи в літературі) явиться останнім етапом, що покінчить до певної міри з організаційною чехардою, утворить єдиний революційний фронт і дасть можливість письменникам робити те, що вони повинні робити—писати.

Чекати укріплення ВУСПП ніколи—вже є федерація Всесоюзна (ВАПП, Перевал, ВОКП), організується Всебілоруська, в-осени намічається всесоюзний з'їзд радянських письменників—і одна Україна пасе задніх і досі не може розплутати організаційних справ, утворити єдиного революційного фронту, що зовсім не знищує внутрішньої полеміки, конкурентної боротьби, взаємокритики і т. ін., лишаючи автономною кожному з федерованих частин.

ВУСПП, Молодняк, Плуг, Вапліте, Марс і окремі митці, що перебувають досі поза організаціями, мають скласти цю федерацію. Такі органи, як „Червоний Шлях“, „Життя і Революція“, „Культура і Побут“, мають стати за трибуну їх спільних виступів. Всі справи, що торкаються в однаковій мірі членів усіх організацій, як от справи правові, тарифні, загально-видавничі, охорони здоров'я і т. ін., мають вирішатися тільки спільно, проводячи далі через відповідні професійні організації. Федерації належить право репрезентувати радянську літературну Україну з усіма наслідками з цього в міжнародніх зносинах.

Багато праць є для такої федерації—годі їх тут перелічувати, бо власне від енергії її членів і майбутніх керівників залежить масштаб і активність роботи.

В усякім разі, вирішивши принципово цю справу тепер, навесні, й переcheкавши час літнього відпочинку—в-осени для федерації знайдеться чимало нагальних завдань, що знов вже чекають на своє розв'язання. Якесь тимчасове бюро може ці завдання підготувати, план роботи виробити й погодити—і до роботи вся федерація, останній етап організаційний внутриукраїнський, за яким неминуче підуть всесоюзний і міжнародній.

Літдискусія 1925/27 р.р. відтягла нашу увагу на інші питання, затамувала планомірний організаційний рух у літературі тепер треба наздоганяти. Наздоганяймо ж!

С Пилипенко

ЗМІСТ І ФОРМА

(На обговорення перед з'їздом Плуга).

Плуг обстоює примат змісту проти буржуазного твердження про найбільшу цінність твору — його мистецьку, витончену форму. Зміст літературного твору дає словесний художній матеріал для нього і змушує шукати відповідну форму, де б то зміст і форма суть діалектична антитеза. Зміст обумовлює форму і сам художньо оформлюється через неї. Гармоничний художній синтез змісту і форми дає найвищі, найліпші зразки мистецької творчості.

Платформа ідеологічна і художня спілки селянських письменників Плуг, пункт 30.

I

Сучасна практична думка звикла розглядати всі відношення між явищами, як відношення причинові, тоб-то як перехід одної форми в другу (звідси : трансформація). І в цьому виявляється її матеріалізм, бо справді, в дійсності, в реальному світі ми маємо лише зв'язок між явищами, як принциповий зв'язок — коли причина переходить у наслідок, а наслідок, одержавши енергію причини, сам стає в свою чергу причиною. Така взаємодія причини і наслідку є основна риса діалектично - матеріалістичного процесу.

Але — дивна річ, відношення, що характеризують об'єктивні природні і суспільні процеси — практична думка переносить і на ті відношення, що, власно кажучи, являються продуктом логічного аналізу, а не фактом життя. Всі відношення часто - густо ми розглядаємо як відношення причини і наслідку, переносячи цей принциповий зв'язок в ту галузь логічних, а не реальних відносин, що при них ніякого дійсного переходу енергії від одного явища до другого, від причини до наслідку не відбувається, бо обидві частини відношення розділяються лише суб'єктивно силою абстракції, а в дійсності складають собою єдність, а не об'єктивну „діалектичну антитезу“ — як написано в платформі Плуга.

Таким чином ми часто можемо почути, як визначають відношення змісту до форми, як відношення причини до наслідку — і кажучи про „примат змісту над формою“, або про обумовленість форми змістом подібно, наприклад, до примату бази над надбудовою або „буття“ над „свідомістю“ (буття обумовлює свідомість). Придивимось ближче, чи можна змішувати відношення змісту і форми з відношенням причини і наслідку. Ленін, накреслюючи різницю між діалектикою і електрикою, давав дуже простий і в той же час глибокий приклад :

„Стакан — каже він в статті „Еще раз о профсоюзах“ [18 т. ч. I, ст. 54] — есть, бесспорно и стеклянный цилиндр, и инструмент для питья. Но стакан имеет не только эти два свойства, или качества, или стороны, а бесконечное количество других свойств, качеств, сторон, взаимоотношений и „опосредствований“ со всем остальным миром. Стакан есть тяжелый предмет, который может быть инструментом для бросания. Стакан может служить как пресс-папье, как помещение для пойманной бабочки, стакан может иметь ценность, как предмет с художественной резбой или рисунком, совершенно независимо от того, годен ли он для питья, сделан ли он из стекла, является ли форма его цилиндрической или не совсем, и так далее и тому подобное.

Далее. Если мне нужен стакан сейчас, как инструмент для питья, то мне совершенно не важно знать, вполне ли цилиндрическая его форма и действительно ли он сделан из стекла, но зато важно, чтобы в дне не было трещин, чтобы нельзя было поранить губы, употребляя этот стакан и т. п. Если же мне нужен стакан не для питья, а для такого употребления, для которого годен всякий стеклянный цилиндр, тогда для меня годится и стакан с трещиной в дне или даже без дна и т. д.“

Цю ілюстрацію Володимир Іллів приводив для того, щоб довести, що „істина завжди конкретна“ і що даний зміст (шклянка) має безконачну кількість форм (конкретні властивості, що обумовлюють спосіб уживання і звязку з оточенням). А нас тут цікавить як раз питання — чи можна відділяти цей зміст від його форми.

Шклянку, як предмет, що має стінки і дно — по суті не можна відізнати від інших подібних сусідів, як що не визначати формальних його ознак: „істина конкретна“ — це є посуд, що має таку і таку форму. Таким чином, мимо того, що таких форм є в дійсності дуже багато, (напр., шрапнельна шклянка), зміст шклянки, як певного предмету, завжди втілюється в певні форми, що від них його не можна на практиці відділити. Зміст проявляється, конкретизується в формі й існує лише як сформований зміст. Відділити зміст від форми можна лише в теорії, а не на практиці.

Ця строго-логічна постановка питання необхідна для того, щоб підкреслити основну особливість відношення змісту і форми: в об'єктивній дійсності зміст і форма існують як ціле і до них не можна застосувати відношення причин і наслідку, що характеризує об'єктивні конкретні процеси.

Справді, відношення причини і наслідку — це є відношення між процесами, що відбувається в часі один за другим, хронологічно: спочатку причина, а потім наслідок. А відношення змісту і форми не є відношення таких процесів, бо зміст і форма не ідуть один за другим в хронологічній послідовності (спочатку зміст, а потім форма), а існують разом, одночасно і ніякого переходу енергії від змісту до форми нема. Таким чином кожний процес має свою форму, і причиновий зв'язок ми простежуємо між різними конкретними формами якого-небудь змісту (звідси: „трансформація“), а не між змістом і формою, де відношення має характер чисто логичного акту.

II

Змістом літературного твору являється певна форма соціального процесу, що характеризується, як процес в такому і такому (февдальному, капіталістичному, перехідному) суспільстві, або, кажучи конкретніше — певним способом сформований світогляд письменника.

Але світогляд, як єдність змісту і форми, не є ще мистецьке явище, бо мистецький твір повинен мати мистецьку форму. Значить, цей світогляд повинен відмінити свою форму, втілити свій зміст в особливу художню словесну форму, щоб стати не тільки твором літературним, але й мистецьким. Таким чином, в галузі мистецтва відношення між творами просто літературним (напр., популярно-науковим, юридичним актом, звітом, протоколом) і твором мистецьким (роман, поезія, драма) — це не є відношення між змістом і формою, а є відношення між різними формами одного і того ж ідеологічного змісту. Тому, коли ми беремо, наприклад, урядове повідомлення в газеті про те, що починається будівництва Дніпрелъстану, а з другого боку — поезії А. Панова, Ів. Шевченка, В. Сосюри, О. Слісаренка, Г. Косяченка — на цю ж тему (дивись „Плужанин“ № 1 за 1927 р. статтю Юр. Савченка), то ми тут маємо не відношення змісту до форми, а трансформацію одної форми (публіцистичної) в другу (художню) одного і того ж змісту (Дніпрелъстан). Але коли так, а це очевидно так, то говорити про примат змісту над формою не приходитьсь а треба говорити про різні способи оформлення одного і того ж змісту, — підкреслюючи, що складніша форма (в даному випад-

кові художня) може з'явитися на ґрунті простішої (публіцистичної), а не навпаки — без цієї форми існувати не може. Таким чином не „зміст обумовлює форму“, а простіша соціальна форма обумовлює складнішу, трансформується, переходить в неї. При такій постановці питання стає яснішою проблема художності, як такої — який твір вважати художнім. Ця постановка накреслює також шлях, що в його напрямкові треба шукати відповіді на питання: чи можна писати художні твори, не маючи природніх здібностей, які дають можливість перевести елементарну форму в складну, тоб-то чи може стати художником просто культурно-освічена людина? Але це вже питання складнішого характеру і на них тут зупинятися без розгляду природи мистецького хисту не можна.

Т. Степовий

ТРОХИ ПРО МОВУ „ПЛУГА“¹⁾

По-перше: взагалі в мові збірника другого „Плуг“ далеко більше позитивного, ніж негативного. Проте я говоритиму тут лише за негативне. Що правда, з двох об'єктів ми звичайно вибираємо собі кращий, а в мене виходить навпаки. Так буває і в лікарів: вони спеціальну увагу звертають на хворі місця, бо здорові й без них обійдуться. Тільки ж на лікарів за це ніхто не сердиться.

По-друге: я матиму на увазі в своїй статті переважно синтаксис й фразеологію та лексику. Інші бо особливості письменницької мови — фонетика, морфологія й правопис — становлять здебільшого секрет редакторів і коректорів. Буває й таке, що редактор вирівнює щось і з погляду синтаксису чи лексики, або надає фразі якогось нового стилістичного відтінку. Та здається, що редактор „Плуга“ (другого збірника) майже зовсім не вирівнював мови „підлеглих“ йому авторів, ц.-т. ставився до їхньої мови об'єктивно. З науково-дослідницького погляду це — добре, а з практичного — ні, бо хиби письменницької мови деморалізують масу звичайних читачів-мовлян.

Подаючи приклади, я зазначатиму при них лише сторінку збірника, — без прізвищ авторів.

Окрім того, попереджаю, що я даю лише дещо, фрагменти про мову „Плуга“, а не вичерпливу характеристику з вичерпливими ілюстраціями.

По-третє: даю на увагу окремі мовні факти.

1. Можна вважати, що в сучасній літературній мові набирає нормативної сили оте явище, що знах. відм. множ. назв тварин = наз. множ. Напр.: Зінько гулящі коні має 258. — Проте не всім авторам це явище до вподоби; приклад: Глянув на своїх корівок 105.

2. Виразним полонізмом, а тепер — то й прикрим газетно-канцеляризмом, дхне від орудн. присудкового при зв'язці є (наявній чи невжитій), ц.-т. від отаких, напр., конструкцій: Це є фактом, Пролетаріят є класом... й т. інш. Такого сорту явище я помітив лише в передмові до збірника, писаній, до речі, трохи кострубатою мовою взагалі. Ось цей приклад: Нашою метою, як і досі було, є об'єднувати революційно-селянських письменників 5. — На тій самій сторінці — і правильна конструкція: Плуг, таким чином, є соціально-творча організація 5. — Думку з „нашою метою“ можна було б висловити далеко простіше: Наша мета, як і досі було, — об'єднувати... й т. інш.

¹⁾ Плуг. Літературний альманах за редакцією С. Пилипенка. Збірник другий. ДВУ. 1926. Стор. 295.

3. А от випадки недоречного орудного часового: Одним морозним ранком у наш заводський осередок зайшов... секретар 40. Тою же ніччю вони пішли додивляться 20.

Річ у тім, що орудний часовий характеризує одиниці часу, а не стосунки якоїсь ситуації до часу (це — функція родового часового). В обох поданих прикладах автори й мали на думці саме стосунки ситуації до часу. Отже тут і слід було б ужити родового часового: Одного морозного ранку..., Тої самої ночі..., бо „тою же“ й „тої же“ — властиве російській мові, а не українській.

4. Трапляється, що письменники зросійська вживають другого ступеня прикметників: Книга важче 7, а треба — важча. А мовчазний він ще страшніш 46, а треба — страшніший. Лежника — ця більш одверта 100, а треба — одвертіша.

Український другий ступінь прикметників згоджується з речівником родом, числом і відмінком (книга — важча, наган — страшніший), а до того — ніколи не буває складним, як у російській мові: „более обстоятельный, более откровенный“.

От, напр., пуричні вирази: Слухай, краще, коли розумніші за тебе говорять 241. А чим гірші за чоловіків учительки, лікарки? 242.

Не можна прихильно поставитись і до вживання родового відмінка зразу ж після форми другого ступеня (прикметника чи прислівника): Він чув, що росте вище сосон 132. Придушить свою сусідку вище талії 134.

Зайве здається й „на“ в оцьому прикладі: А він хіба на багато краший? 208.

5. Завважу ще, що такі, напр., присвійні прикметники (взагалі — стильні для української фрази), як „доклад Івгін 52, поверх Сенькової голови 57, Два великих молоти... Один хазяйський, а другий чий? Стьопкин? 58, — автор зфонетизував на російський штиб. В українській бо мові буде: Івга — івжин, Сенька — Сеньчин, Стьопка — Стьопчин.

6. На жаль, автори з „Плуга“ іноді не можуть нічого вдіяти з навіяними від російської літературної мови дієприкметниками на — ЩИЙ. Дарма що ці дієприкметники наш діяч слова передає з закінченням — ЧИЙ, вони все одно псують українську фразу. Приклади: бадьорячим трепетом 231, гіпнотизуюча сталь 26, вона ще не знала гіпнотизуючого впливу масового ока 243, штовхнула його неспритомно — падаючим тілом 124, гарячим огнем була й Софія, хоч і не палаючим 250, палаючий вогонь 28, держатись твердо на варті... інтересів працюючих 53, працюючої людини 143, постаті працюючих 251, блискає приголомшуюче-задовольняюча думка 254, прохаюче 54, юрба... руйнуюча 33, сивіюча слюда 88, Спляча Царівна 192, у моїх нетримтячих руках 10, тримтячою рукою 16 і 30, тримтячих жил 17...

Від усіх цих дієприкметників одгонить поганенькою канцелярщиною на-штиб: „Видано гр. Кузьмичу..., перебуваючому в...“ 9.

Одна авторка ужила навіть ЩИЙ-ної форми, живцем вихопивши її з російської мови: наставляючою людиною став 128. — Російське „настоящий“ відповідає тут українському, напр., „справжній“.

Звичайно, така фраза, як „А ви там на заводі такі видаючі“ 135, — доречна, бо так сказала не авторка, а її „торговочка“.

Натрапив я ще й на дієприкметника „бувший“ (із російського „бывший“): бувшого буржуйського... будинку 133, бувшого панського будинку 239. — Тут по-українському слід було б сказати „колишнього“.

Один автор ужив навіть дієприкметника на — МИЙ: невмістимої праці 36.

Відповідна українська форма до цього варваризму буде тут така: невмішуваної.

7. При безособових дієслівних формах на —НО, —ТО ніяк не можна зазначати дієвої особи. Отже дуже велику помилку становить така фраза: Студентом Лучицьким — членом партії соц. - революціонерів зроблено замах 14. — Найнатуральніший тут був би прямий зворот: Студент Лучицький — член партії... зробив замах.

А ще до дієслівних форм на —НО, —ТО не можна додавати слів „було“ й „буде“ (дуже поширена газетна помилка). Отже — подвійна неправильність у цій фразі: Лікар... посвідчив те, що вже було посвідчено й лікаркою 258. — Тут можна сказати: „Лікар... посвідчив те, що вже була посвідчила й лікарка“ або — далеко гірше: „Лікар... посвідчив те, що вже було посвідчене й лікаркою“.

Яксь формально-двозначна та дуже кострубата, — oprіч того, що й неправильна, — оця фраза: Наслідком огляду мені було призначено одинацять карбованців на м-ць 174.

Інші приклади з недоречними „було“ й „буде“: В Польщі її було заарештовано 124, постановлено було послати 43, постановлено було додати 142, ясно змальовано було 144, їй підсипано було чогось у питво 257, де б їх не було вміщено 268, видруковано було 268, питання було поставлено рубя 52, скоро буде закінчено перший радянський будинок 148...

В останній фразі замість „буде закінчено“ слід сказати „буде закінчений“ або „закінчать“.

8. „Було“ при „сказав“ — помилкове у фразі такого типу: Було сказав звичайно 119. — Треба „був сказав“. Коли ж автор має на думці два речення, то — „було — сказав“. Аналогічно: Було — йшли разом 123. Пояснення: з неправильної фрази „Було сказав звичайно“ треба зробити або одно речення з присудком у формі передминулого часу чолов. роду одн., або — два самостійні речення, де в одному (безособовому) буде за присудка „було“, а в другому — „сказав“. Яскравіша аналогія в одій, напр., Шевченковій фразі: Було колись — в Україні ревіли гармати; було колись — запорожці вміли панувати... Було колись — в Україні лихо танцювало (Іван Підкова).

Зазначу, що в усіх інших випадках автори з „Плуга“ як-слід уживають передминулого часу: були підтяли 214, полякали були 214, була злякалася 258, розгрізло було 182...

9. Проти граматики літературної мови трапляється провінційальне закінчення —Е (замість —ИТЬ) у третій особі одн. дієслів другої дієзміни: вітер так голосЕ 88, не розціпЕ уста 200, виводЕ 203, робЕ вона 206, не служЕ 242, приходЕ 261...

Так само, коли дідові Петровому можна говорити „про Сю я вас“ 174, то в лікареву мову, мабуть, не слід давати провінційальної форми „відпуСТю пацієнта“ 160, а авторові не варто писати „наноСював“ 177, (тим часом — правильно „обтруШуючи“ 178, а не „обтруСуючи“).

Форма „ходімте“ 54 знов таки нелітературна й сурогатна: — ТЕ прилипло до українського „ходім“ від російських виразів типу „пойдемте“ й т. інш. На ввічливе звертання укр. мова має форму не „ходімте“ (і не „ходім“), а „ходіть“: Ходіть, пане Опанасе!.. Ось і шапка, — рушаймо! (Марко Вовчок).

10. Тепер — дещо про конструкції з прийменниками.

Без навряд, щоб селянка Івга (хоч навіть трохи й зрусифікована) могла сказати: Без усяких церемоній, замовчи. 51. — Мабуть, їй більше личить сказати „без ніяких церемоній“. Аналогічний приклад: студента... без ніяких міркувань... повісили 15.

Біля з родовим відмінком на зазначення часу становить чисте інтелігентське непорозуміння: Біля четвертої години у заводський сад зійшлися робітники 136. — „Біля“ в укр. фразі має завжди лише місцеве значіння: Ліг біля моря одпочить (Т. Шевченко). — Подам добрий приклад, що цілком перекриває оте часове „біля“: І там що-дня близько третьої години ревів... гудок 180.

„В“ із знахідн. відм. у виразі „рівно в десять хвилин на п'яту“ 130 і 142 не годиться. В таких випадках, як відомо, в літературній мові буває прийменник О з місц. відм.: О котрій завтра пропколектив? — О другій 149.

„За“ з знахідн. відм. на означення часу так само не годиться, ц. - т. становить помилку: Пригадую багато... життьових пригод... тих, що відбулися в епоху великого розлому, за часи революції 8. — Можна, напр., говорити чи згадувати за часи революції, а відбувалося щось тільки за часів революції. Порівн.: За тепла ще попорав усе в дворі. За години покосили сіно. Вижав жито за сонця (Слов. Грінч.).

„За“ з орудн. на означення мети із доброї літературної мови вже виводиться. Дехто, проте, вживає цієї конструкції: один із них побіг за підводами 22, бігав за підводами 23. — Тут доречна така сама конструкція, як, напр., і в оцих виразах: раз-у-раз по воду з відрами багати 206, на друге село по воду ходила 208.

„По“ в сучасній літературній українській мові не вживають із формою давальн. множ., як це робить один автор: по всім коридорам 28; тут може бути лише місцевий відм. — „по всіх коридорах“.

Подам іще кілька випадків недоречного вживання „по“, дарма що й з місц. відм.: розмежування по формалістичних ознаках 5, ц. - т. „за формалістичними ознаками“; третя частина займала середнє становище як по кількості, так і по настроях 238, ц. - т. „як кількістю, так і настроями“; лікар по венеричних хворобах 160, ц. - т. „лікар венеричних хвороб“...

„У“ з родовим відмінком буває в сучасній укр. мові лише на питання „у кого?“, а не на питання „де?“ Отже треба вважати за росіянізм оцей вираз: У телефона секретар осередку 162, ц. - т. „при телефоні, біля телефону“.

11. Подам ще деякі російські й зросійщені слова: амбарщик 131, безшабашного хуліганства 33, на бішених рейках 61, підсунув будьонівку 104, 106, 124 (-буденівку); бузотьор 151; ніяк не вдалося зблизитися 111; нічого не вдалось 142; щось воно не везе 78; вродилась надія 119; сахаристий сок впитала 34; гуртом і вроздріб 239; лаятиме свою горничну 128; в горничних навчилась 135; в гроб клали 169; доклад Івгін 52; звичайного докладу 142; тези до готового докладу 153; доклади, розмови 155; не заважайте докладчикові!.. Товаришу докладчику, починайте! 245; не ерепенься 169; жалась до грудей 31; нажав курок 16; я мушу йти заніматься! — Заніматься! 114; залихвательно 33; готував зачоти 113; будуть взяті на учот 131; зверхурочних 136; іменно 211, 229, 231; красивый 34; б'є лінейкою по столу 152; опахалами вітряними 31; це була остільки дивенна

річ, що... 185; Трудно зробити облік усьому написаному кожним членом „Плугу“, оскільки його праця... не підлягає... обрахункові 266; По змозі, оскільки це не ускладняло справи, твори... ставилися окремо 267 (порівн. це до мови Дуськи Бутенка, аматора закордонних слів і зворотів: постілько-поскілько ми знаходились... і т. інш., стор. 52); мене перебросили на новий великий завод 44; дві зміни підряд працюєм 128; помагається дурною бути 240; голова то, положим; качача 234; по морді получиш 139; получку, часть получки, після кожної получки, в получку 133, 139, 149; крів попортило 41; построївши схему доказів 39; комсомолія представлена тут 35; все рівно 155, 161; рішила вона 240; там наша сила й спасіння 66; кулаком стучав 41; у сутолоці 36; табуретка 41; точка 156, 162; сніжні хлоп'я 33; своєчасно явитися 149; цей збірник являється демонстрацією 6; Васю дівчата однесли в ясла 161; ячейка, ком'ячейка 61, 141 й інш.

12. Приклади слів з неправильним значінням, рідко вживаних, провінціалізмів і т. інш.

„Тому Софія, аби відпочити від передсвяткового пекла, залягла по обіді в клуні та й заснула“ 215. — Здається, тут аби відповідає щоб і не має значіння російського „лишь бы“.

„Парубок-безесник“, „безесник“ 218. Цього слова немає навіть у рос.-укр. академ. словникові. У словарі Б. Грінченка воно має трохи інший вигляд: „безецник“ = рос. „бесстыдник“.

„Так вона виображувалася в тих обставинах“ 231. Виображуватися — дуже коструbate штучне слово; в добрій мові його обминають

„Відтак“ 174 — провінціяльне галицьке слово.

„Тоді значно іншими побачила вона й людей і себе“ 232. Якесь дуже дерев'яне оте „значно іншими“; може, — далеко не такими“...

„Кісно“ 109 — хуторянизм замість літературного „тісно“.

„Крів“ 24, 25, 41 — знов таки зайвий хуторянизм замість літературного „кров“.

„Лежать митусь на повозці“ 224, ц. т. — в різні боки головами. Рідко вживаний в літературній мові прислівник.

„Так ніт же!“ 176 замість літературного „Так ні ж!“

„Так сумно одній“ 115. Слід — „самій“.

„Першобутною натурою“ 131. Це, здається, не зовсім влучний новотвір, що хоче заступити всім відоме „первісний“.

„Раз треба — спробуємо“ 7. Може, краще — „Як треба — спробуємо“?!

„Довго вели розмову, — перед з'їздом як раз“ 31. Тут „як раз“ — „саме“.

„Зазначивши під тими чи іншими з його псевдонімів“ 267. Позичений із російської мови вираз „той чи інший“ у цьому випадкові слід було б перекрити українським „котрийсь“.

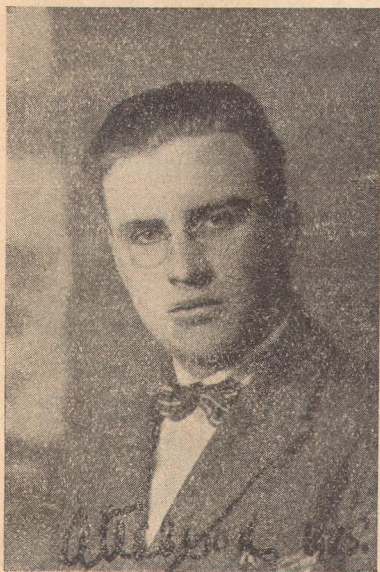
У пекарні на той шанець була тільки якась „барішня“ 172. Коли не помиляюсь, „шанець“ має тут значіння „випадок“. На це слово з таким значінням я особисто натрапляю вперше.

Проф. М. Сулима

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

НОВИЙ РОМАН У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Новий роман — нова Європа. Це неспокійна, незадоволена й рухлива доба — днів повоєнної, як муравлисько, розбурханої Європи, коли одні, як Шпенглер зі своїм „*untergang des Abendlandes*“ чи Пеландан зі своїм „*Finis Latinorum*“ — являють нам яскраву й повну картину повного занепаду, страху перед неминучістю смерти для тих, виразниками кого являються ці два крайні консерватори-реакціонери німецький та французький.

Водночас ця доба є й добою скритого, поки-що прихованого, зросту й творчого діяння революційних сил, що в'яжуть себе з пролетаріатом, його цілями та інтересами. І ця течія, що все розростається й міцніє, захоплюючи всю молодь — має своє повне відображення в літературі, як і перша, — течія „занепадків Європи“, смерку, індивідуального песимизму.

Ще ж від романтизму живі й взаємно борються, приймаючи ті чи інші форми, дві течії в європейській літературі: це, так би мовити, течія індивідуалістично-імажинативна, що має коріння в Едгар Пое та Бодлерові й має за мету відійти від суспільних інтересів денного шуму, змагань, літератури; — і друга течія — літературна, що змагається за примат змісту, ідеї, епізму, що репродукував

би та розповідав, — риторична й масова, колективістична течія. Батьком її вважають Віктора Гюго.

Нині повоєнна Франція дає досить цікавий образ боротьби цих двох течій.

Арлекини Монпарнасу й Парнасу, учні теоретичного батька кубізму — Гійома Апполінера — фантаїсти, поетисти, ліві й праві сюрреалісти ведуть розвиткову лінію від символізму — індивідуалістичну течію заступаючи.

Епічно-реторична Верхарнова строфа виразно чується в уніанімістів, що взяли на себе продовжувати його лінію й тенденцію за приводом відомого Жюль Ромена.

Рівняючи з Верхарном, діло його — в творах Жуво, Вільдрака, Дюгамеля та Шеневієра — є збагачене вокально й подекуди емоціонально. Іноді справді з кутих і гнучких строф дихає на вас патос робітничих демонстрацій та мітингів.

¹⁾ Читач „Плужанина“ натрапить тут на багато невідомих і незрозумілих йому термінів. У дальших №№ редакція вмістить низку популярних нарисів, що ознайомлять читачів з сучасною закордонною літературою. Цю статтю, прислану спеціально для нас, містимо не популяризуючи.

Багато нового вніс і Шарль Люї Філіпп — впливаючи значно своїми романами, що загально технікою де-не-де зближаються (метафори й образи) до кубізму; він певно й стало, формою й концептом закорінений в натуралізм, живе „душею юрби“, що є джерелом його дум і надхнення, бере для вияснення й конструювання середники натуралістичні, описові.

Нові ідеї Зіґмунда Фройда („Колективна психологія та аналіза я“) унаїмістів не цікавлять і чужі їм. Це для другої течії — індивідуалістичної, що на прапорах своїх має гасла єдиного „найчистішого, найхудожнішого та й найобсолютнішого суб'єктивізму“.

Батьком нового роману цієї течії можна вважати Едуарда Дюжардена, що дав своїм технічним прийомом (*monologue interieur*) в останньому своєму романі „*Les louriers sont sourés*“ — зразок для багатьох, багатьох авторів і наслідувань.

„Монолог інтер'єр“ (*monologue interieur*) це — психологічна самоаналіза, інтроспекція, вершок суб'єктивізму й індивідуалізму. Це максимум докопування в „своє нутро“ — змагання безпосередньо засягнути й ухопити отую найінтимнішу частину, вигиб думки, позасвідомі ті хвилювання, рефлексії.

Так автор веде читача „у світ внутрішньої дії та героїв себе“, даючи це замість фабули й оповідання, як було в старому романі й колективістичному романі сьогодні — тільки субститує такого рода психологічний роман, психологічні драми та внутріпсихичну дію.

Нова школа роману (Жам Жойс, Валер Лебу, Жіроду) в особі Марселя Пруста досягла кульмінаційної точки. Епопея *A la resherche du temps perdu* („гонитба за змарнованим часом“) — це вже якийсь повільний в своєму розгортанні фільм, що зна одно „віддавати на поверхню з глибин душі луни та відрухи з того, що „діється в його підсвідомості“. Це аналіза найменшого руху, почуття з хемічною достотністю і ясністю.

Роман Жам Жойса — Уліс (*Ulyxes*) — це крайність широти, одвертості, психологічної подрібності, ба, дрібничковості — в денникові модерного європейця. Сюди ж можна прирахувати й Рене, Гревеля („Поворот“ та „Мое тіло й я“) — що є чистою, психоаналітичною сповіддю дитини сучасної розбурханої і, як на автора, хаотичної Європи — де звичайно, його душа така стомлена, отруєна смертю надій та співом, мусить мучитися, чуючи щось, якесь зло доби — отее „*nouveau mal de siècle*“ („нову хворобу століття“) що дефініював Марсель Арлянд.

Близькі сюди й ті сюрреалісти, що знають мистецтво, як єдине „автоматичне записування лун з підсвідомості“ — властиво той же „*monologue interieur*“.

Жілл'ом Аполлінер в своїх прозаїчних творах дуже близький цій течії, так само, як Філіпп Суппель, Поль Моран, що своїми трьома книгами („Відчинено цілу ніч“, „Зачинено цілу ніч“, „Галантна Європа“), стилем близьким до фейлетонового, дав незрівнянно яскраву й цинічну картину, як повоєнна Європа живе, користаючи з приказки „*Après peus le delure*“. (Після нас хоч потоп). Його книги нині заступили й перевищили Декамерона, а такі гротескні шкіци, як „Де кілька ночей з дамами“, досягають шедеврів емоціональної й художньої насиченості. Батько дадаїзму Трістан Тцара, виступив недавно з романом „Прошу на одну ставку“ („*Ribé mont Bessaignes*“) — „Стравс з заплющеними очима“, „Клітка в пташці“ — типові психологічні венігрети — де тобі і сенсація, і анекдот, і образ для образу, гра жонглерська, гра ховами, трагедія, що враз стає звичайним епізодом, — грубий, брутальний натуралізм, помішаний з фантазизмом, таким же нестриманим, як блазнівські візії; все

в пересичених барвах, де молитва й цинізм, де Соня, що за хвилю розкоші бере золоті зуби своїх коханців, поруч Балканської війни, філософії, шукання бога то що.

Все виразніше та гостріше проти цієї психоіндивідуалістичної течії виступає генерація таки нового роману, колективного духа, синтетичного, а не аналітичного об'єктивного (революційно) й епічного.

Знаменитий глибокий роман сучасного робітництва, маси — що буриться, протестує, повстає проти зненавидженого, гнилого ладу — роман без героя — Марселя Фабрі „L'inconnu sur les villes“, що здається просто вийшов із знаних Верхаренівських гімнів „Les villes Tentaculaires“, — твори Жюль Ромена — особливо один з останніх, гумористичний фільмовий роман „Donogoo Tonka“.

Життєвий квас, так мовити, квас отих підземних, а не підсвідомих отрясів у культурному суспільстві й мистецькому житті Європи — квас революції — знищив стару естетику роману. Дав новий роман. Одним, — по заслугі і потребі новий роман психоаналітичного самотнього добобрування на смерку, розбиттю сил і цілості, другим — роман синтез, без героя, що дав місце чуттю мас, колективу. Роман прямої форми — акції — новий європейський роман.

Прага

Антін Павлюк

ЛІТЕРАТУРНІ ОРГАНІЗАЦІЇ БІЛОРУСИ

Літературне життя Радянської Білоруси вступає нині на нові рейки. Нові ці рейки — це утворення Всебілоруської Федерації письменників, початок якій закладено було на установчих зборах, що відбулися в Мінську 26 березня ц. р.

До цього часу в Білорусі існували (та й зараз ще єсть) такі літературні організації та групи:

1. Група Білоруських письменників старшого покоління (Ян Купала, Якуб Колас, Цішка Гарні й інш.), які не входять ані до жодної організації і декларують свою платформу не деклараціями і комунікатами, а творами. Змістом своїх останніх творів вони стають на пролетарську платформу, відбивають сучасне радянське будівництво. Цей перехід їхній йде поволі, бо зрозуміло, що всі вони співці часів так званого „відродження“ і до останнього часу називалися „відродженцями“, крім Цішки Гарного, за яким вже давно визнано ім'я співця білоруського пролетаріята. Гуртуються вони навколо журналу „Полимя“, що оце недавно святкував своє п'ятиріччя.

2. „Маладняк“ — всебілоруське об'єднання поетів і письменників, що утворилося ще в 1923 році, широко розгорнуло свою працю як творчу (утворило новий напрям в білоруській літературі), так і організаційну (організація нового читача, виявлення нового письменника через численні літгуртки, виїзди на провінцію). „Маладняк“ стоїть на пролетарській платформі з часу свого утворення. І декларація, і твори маладняківців свідчать про це (правда — і тут „сім'я не без виродків“). Маладняк має свій журнал „Маладняк“, нараховує зараз 59 членів, багато літгурток та видавництво. Маладняківські літгуртки розкидані по всій Білорусі і провадять широку літературно-громадську працю.

3. „Узв'ишшя“ — всебілоруське об'єднання поетів і письменників — з'явилося на світ в наслідок розколу „Маладняка“ в травні місяці 1926 року. Нараховує в своїх рядах коло 10 членів, згідно з своїм комунікатом стоїть на платформі пролетарській, намагається створити „справжню

пролетарську літературу“, в той час, як Маладняк творить пролетарську. Гуртками і філіями „Узвишшя“ не обтяжує, культурно-мистецьку працю відкидає на бік. Головним завданням вважає виховання своїх членів і тільки. Подібне до українського „Вапліте“. Видає свій журнал „Узвишшя“ (вийшов доки що № 1).

4 Група Білоруських письменників молодшого покоління — так звані — „дики“ які частково повиступали з організації, або до цього часу працювали одиницями (Вольний, Гурло, Чарнушевич та інш.). Нараховує ця група 4 — 6 осіб.

5. „Звенья“ — літгрупа руських пролетарських письменників, що входить до ВАПП'у. Нараховує 12 — 15 членів. Видає не періодичний альманах „Звенья“. Гуртується при редакції газети „Звезда“.

6. „Юнгер арбейтер“ — літературна група молодих єврейських пролетарських письменників. Входить до складу ВАПП'у. Нараховує коло 20 членів. Має філії в кількох округових осередках Радянської Білорусі. Гуртується навколо газети „Юнгер Арбейтер“.

7. Єврейська секція ВАПП'у в Мінську.

8. Польська секція ВАПП'у. Гуртується навколо польської газети „Очка“. Має коло 10 членів.

9. „Мінський перевал“ — молода організація руських письменників, утворена в березні місяці ц. року в наслідок розколу і непогодження з платформою літгрупи „Звенья“. Має 3 — 5 членів.

10. Всєбілоруське товариство драматургів — утворилося в минулому році і нараховує коло 10 членів. Гуртується навколо Першого Білоруського Державного Театру.

11. Неорганізовані критики літератури й публіцисти.

12. „Початкуючі“ — молоді письменницькі сили. Здебільшого вони ще не виявили себе як слід. Закидають редакції газет та журналів своїми творами. Частину їх організовано в маладняківських літгуртках. Але це меншість. Більша ж частина живе по різних кутках Білорусі одиницями, з'являючись одноразово і дописувачами до газет. Де хто з них друкується і має перспективи стати з „початкуючих“ — визнаними письменниками.

Вся ця різноманітна корпорація літературних сил Радянської Білоруси безумовно має спільні завдання створити стійку критику, дістати захист інтересів письменника і т. д.

З другого боку — відчувається потреба поширення пролетарської ідеології на окремі шари літературних сил Білоруси, потреба більш тісного співробітництва.

На установчій збірці від імені ініціативної групи по організації федерації письменників виступив Цішка Гарні (Жилудович). Жваві суперечки розгорнулися після доповіді. Промовці казали про принципи надбудови, пригадували помилки ВАПП'а, говорили про форми літературного руху на Україні, а зрештою всім зібранням при трьох, що утрималися, визнали необхідним організувати федерацію. Обрано було оргбюро (од Маладняка — Чарота, Узвишшя — Бядуля, „диких“ — Вольний, „Звенья“ — М. Гольдберг, єврейської секції ВАПП'у — Аршанський, відділу друку ЦК КПбБ — Сянкевич), тов. Сянкевичу було доручено розробити основні принципи будови федерації. Безумовно, що всі літературні групи та організації зберігають свою автономність.

Бета

Мінськ

РЕЦЕНЗІЇ

Андрієнко Ів. Живий крам. Гумористична серія в - ва „Плужанин“ № 5. 1927 р. стор. 32. Ціна 15 коп.

Досить часто доводиться чути зауваження про те, що серед сучасної української літератури майже нема сатири та гумору. Проти цього факту заперечувати не доводиться, але слід поставити таке питання: чи робилося до цього часу бодай що-небудь в справі культивування цих літературних жанрів? А на це питання відповідь: — нічого.

Гадаємо, що в - во „Плужанин“ своєчасно розпочало видання гумористичних книжок: це послужить стимулом для творчості авторів-сатириків та гумористів. Звичайно, видання „Плужанином“ газетних фейлетонів можна розглядати як тимчасове явище. Надалі у видавництва повинна бути установка на сюжетне оповідання, що ми вже й зараз спостерігаємо,

„Живий крам“ — четверо оповідань І. Андрієнка, — це не фейлетони і не гуморески (як це зазначено на титульній сторінці), а оповідання з певною сюжетною розробкою. Андрієнків гумор полягає не в стилі і не в мові, а в самій дії його персонажів, що часто густо попадають у досить скандальне для них становище.

Катя — жінка службовця Мокійчука, поласившись на 1000 карб., тимчасово „продає“ свого чоловіка другій жінці. Але Мокійчук більш до неї не повертається та й 1000 карб. вона теж не одержує. („Живий крам“). Зав. конторою „Експорт масло“ улаштував аж у Кисловодську представництво контори, що його репрезентують завова ж таки жінка та її сестри („Представництво“). І так далі.

Тематично всі четверо оповідань — службовські. Побудовано оповідання непогано. Читаться з інтересом.

А. Г.

Петцольд А. Суворе життя. Переказала Е. Збарська. ДВУ. 1927. 201 стр. з 4 малюнками. Юнсектор. Ціна — 45 коп.

Книжки отакого змісту мають свою позитивну роль, яко допоміжне приладдя в шкільній роботі, бо вони дають прекрасну уяву про умови життя дітей-підлітків за кордоном. Герой оповідання — хлопчик Альфонс не має батька, поневіряється по різних майстернях в положенні ученика, не витримує умов життя і врешті попадає до лікарні зовсім хворим. Автор показує умови праці в різних майстернях та по різних хазяїнів: майстер срібляних виробів, швець, фабрика хірургічних приладів, будівельні роботи, пекарня, ресторан, фабрика шевської вакси, картонажна фабрика, чистка снігу на дахах будинків, вчителювання, робота в спілці „Молодий Робітник“, де було й заарештовано Альфонса, чистка вікон, поневіряння по ночліжках, розвозка одету по квартирах, — ось ті етапи, ті місця, де був знаходив собі працю Альфонс, але не надовго, то він не міг витримати тяжких умов праці:

то ліквідувалася фабрика, майстерня, то його звільняли за гострий характер і непримиренність з глузуванням майстрів то що. Все це описано в тяжких тонах, вражає читача своєю правдивістю та показує нам, оскільки солодко живеться робітникам в капіталістичних країнах, зокрема в Німеччині.

Про те книжка має і свої негативні боки. Надто стислий переказ пригод з Альфонсом, майже конспективна передача не подана в художньому виді, це скорше агітка, хіба що написана з діалогами та розмовами.

Рівно мало удалося показати і той загальний фон, що на ньому передати хотів автор історію життя Альфонса. А через те книжка не в такій мірі вражає читача, як би то на самім ділі треба було і для чого автор мав досить яскравих фактів. Матеріалу досить було - б для великої повісті, такі книжки куди охотніше читаються молоддю нашою, а ніж голе описування бідування й пригод.

Не зовсім вдалі й малюнки. В них помічавш просто невправну руку художника, що часто не умів як слід намалювати людського тіла, передати динаміки події, перспективи вулиць великого міста.

Харько Невіра

Фролов О. Маленький більшовик. Збірка оповідань. ДВУ 46 стр. 1927. 25 коп.

В книжці 4 оповідань на теми з дитячого життя та участі їх в революційній боротьбі. Перше: „маленький більшовик“ розповідає про барикади в 1905 році в Москві. Прошка бере участь в боротьбі робітників разом з батьком своїм і гине від багнета саддата в той час, як кидав каміння у ворогів. Оповідання віддає штучністю, повною надуманістю і зовсім мало вражає читача. Він (читач) хоч і малий — все ж таки вимагає в таких оповіданнях художньої правди, вмілого малювання подій і насамперед насичення ентузіазмом, що кликав би й читача на бій. А так воно сіро зовсім виходить. Не краще й останнє — „Червоний гусак“ — це вже зовсім нагадує нам відомий твір Гаршина „Сигнал“ де хлопець врятовує потяг, зробивши прапора червоного з хустки та крові своєї. Тільки тут не хустка і кров — а гусак, якого Петрусь пофарбував для штуки, готуючись зробити подарунок до першого травня. Та крім того залізницю звичайно руйнують бандити, а не злодії. Краще значно оповідання „До своїх“, в якому герой вже собака Шарик, що врятовує всіх революціонерів з білогвардійського полону. Загін невеликий червоноармійців заснув в лісі і був захоплений в полон. Їх мали розстріляти, але Шарик зробив підкоп в стіні, арештовані дорили, вилізли і вбивши вартового — втікли. Сумне вражіння залишає опов. „105 верста“, в якому показано зовсім безцілну загибель двох хлопців, що злізли на червоного бронепотяга і там були притаїлися. В бою з білими їх, як водиться було забито і цей приклад героїства так вплинув на червоноармійців, що вони за криком

командира свого „Братці, за нами діти. За мною“—кинулися на ворога і перемогли. Нам здається, що більшої чепухи не можна було написати. Ніколи не покинуть бронепотягу червоноармійці, бо саме в тому і сила такого потягу, що він має людей і сам добре захистившись, може бити ворога. Та й на що було авторові зводити дітей аж на кришу потяга, чи не краще було їх взяти на самий потяг, раз так уже треба було знайти засоба до збільшення хоробрости у вояків. Невдалі всі ці оповідання, мало вони дадуть читачам.

До того й видано книжку зовсім недбало. Оповідання не відбито одне від другого, спершу навіть путає, чи не одне це оповідання, але на кілька розділів. І лише згодом таки розбираєш, що ні. Звірського виду малюнок на обкладинці теж мало каже про художні якості книжки.

Марко Волох

Гео Коляда. Futur extra.. Поезії. Видання автора. Москва. 1917. Ціна 1 крб. (!).

Невгомонний футур-поет пише й друкує, пише й друкує—і от маємо ще одну книжечку на 40 стор. з ціною в 1 крб. Найцікавіша в ній передмова—відозва до „дорогого приятеля“—читача (на обкладинці), де повідомляється, що Гео Коляда „змушений закласти своє власне „видавництво“ (?) і свої книжки випускати на світ широкими власними засобами“. Рекламує тут себе Коляда не чому небудь, а „йде за прикладом американського письменника Аптона Синклера“. І Коляда „рекламує“ і „найкраща ось ця збірка поезій“ „Futur—extra“: У ній багачко в інтересного, що захопить тебе... „... ця найвартіша зі всіх сучасних книжок на Україні, моя збірка поезій „Futur—extra“ і т. д. і т. д. Взагалі реклама, як реклама, тільки кінець трохи псує її, бо Коляда запевняє „дорогого приятеля“, що „незабаром ти побачиш нове видання цієї книжки далеко краще й дешевше. Очевидно читач цього нового видання й чекатиме.

Що до поезій. Багато галасу, багато задекрикуватости, вже набридло і неоригінальної.

Те, що було непогано для Семенка в свій час, то стає смішним тепер. І всі оці „омайбутнєно“, „опещує“, „онаївнено“, „осніженно“, „обезтурбожено“, „окашляється“ і т. д. свідчить лише, що й у Семенка взяв Коляда не найкраще, і що з мовою українською не гаразд у Коляди.

Не самого Семенка вплив на творчості Коляди відчувається: чимало й од Есеніна („Розпущені коси у жінки“), і Тичини („одні складають шану владі“), багато й в імажиністів узяв Коляда, і за цим усім важко розглянути його ж власне обличчя.

А воно ж безперечно має бути. Бо коли відкинути всю оту галасливість і претензійність, всі оті ставки на рекламу, то в „Futur—extra“ можна найти і декілька справжніх таки поезій: „Зажурений тополь як тінь“ (тільки чому ж „тополь“, а не „тополя“?), „Несу я у пригоршнях смуток“, „Локомотива огні“.

Взагалі авторові слід серйозно про свою творчість подумати, бо маючи безперечний

хист, він ще нічого цільного, нічого сильного не дав. а на галасливих вибриках, дешевій еротичі та всяких „об'єкстро-футурених“ вправах далеко не пойдеш—футур може загинути і ніяка реклама й ніякі аналогії хоч би і з Аптоном Синклером не допоможуть.

Отже—будемо за обіцянку автора „чекати на нове видання, далеко краще й дешевше“.

П. Стан

„Літературна сторінка“ № 1 Газети „Червона Газета“. Ростов н/Дону. 17 квітня 1927 р.

Газета виконала обіцянку і в день свого річного ювілею дала літературну сторінку. Завдання сторінки передова так визначає: немає літературного українського журналу, а єсть письменники в Пів. Кавказі. „Ми ставимо за мету давати вихід в друк не тільки визнаним, а саме тим, що тільки-но намагаються під собою ґрунт, пробують свої сили“. В сторінці взяло участь 8 авторів, з віршів приємне враження справляє „Наймичка“—В. Літовченко—написане в дусі народних пісень. Щиро-тепле „Мої лани“ Ів. Луденка. Решта поезій—середні як для газети, тема їхня—кубанські степи, заводи, батрацька доля, радість нового життя. Підвал сторінки занято оповіданням „На новий шлях“—Ю. Коржевського (студієць Пауга). Оповідання читається з цікавістю, зачіпає воно болючу тему розладу в сім'ї: чоловік—громадський діяч, дружина—(товста, жирна)—цим не цікавиться і ревнує свого чоловіка, що пізно вертається з засідань. Під час вистави, коли чоловікові треба було по п'єсі цілуватися з героїнею п'єси, жінка зчиняє скандал і псує виставу. Це призводить до розводу. Сторінку ілюстровано малюнками поетів, літгуртків. Вітаючи цю першу досить таки вдалу спробу, побажаємо газеті видавати сторінку періодично, оживляти її хронікою з літжиття, порадами молодим письменникам, маленьким критико-бібліографічним розділом. В такому вигляді літсторінка відіграє свою основну роль і цілком виправдає себе.

Мих. Биковедь

„Бумеранг № 1“. Група аспанфутів в Києві на чолі з „їхнім королем“—М. Семенком видала книжку „Зустріч трьох“ і журнал „Памфлетів“—„Бумеранг № 1“. В журналі статті: М. Семенка, Гео Шкурупія, Миколи Бажана і С. Гуда. Журнал, як і книжка, являється черговим вибриком цієї літературно-люмпенської групи і має завданням руйнувати мистецтво та... лаяти всіх. Не можна не відзначити, що в окремих місцях глузування Бумеранга досить цікаве і оригінальне. Але загалом нічого нового і позитивного ні книжка ні журнал не дають. Не зовсім зрозуміла участь в ньому і Бажана та Шкурупія, в належності яких до дійсних членів „Вапліте“ клянеться журнал „Вапліте“ № 2, а в той же час статут „Вапліте“ забороняє своїм членам належати до інших літературних об'єднань.

П. Б.

ХРОНІКА

В ЦК ПЛУГА

Останні засідання ЦК Плуґа було присвячено справам підготовки до 4-го з'їзду спілки. **Порядок денний з'їзду** в основі залишено той, що був визначений ще на пленумі Плуґа в січні 6. р., але деякі доповіді знято, а натомість внесено нові. Між іншим з'їзд розгляне проект зміни статуту Плуґа і разом з цим намитить шляхи роботи на далі в значно зміненому вигляді, ніж це було до цього часу. Спеціальні комісії розробляють матеріяли з історії Плуґа для влаштування виставки до з'їзду. **Виставка** повинна відбити так історичні етапи життя спілки, як рівно показати творчі досягнення та продукцію Плуґа за минулі 5 років.

Розпочнеться з'їзд 7 травня о 7 год. вечора в помешканні будинка літератури ім. В. Блакитного, де будуть відбуватися і всі засідання з'їзду. Всім делегатам — дійсним членам Плуґа, буде дано **безплатне помешкання** (в Сельбудинкові — за рахунок ЦК Плуґа), **харчі і буде оплачено один кінець дороги**. Лише у виключних випадках, коли делегат абсолютно не матиме коштів на поворот (не одержить гонорару де в редакції чи в видавництві, перебував загалом в надто скрутному матеріальному стані і т. п.) — таким по вирішенню мандатної комісії буде оплачено і другий кінець дороги.

ЦК Плуґа ще раз попереджає всіх, хто хотів би бути на з'їзді, що ніякої матеріальної допомоги не членам Плуґа дано не буде і такі товариші хоча й можуть взяти участь в роботі з'їзду, повинні жити та харчуватися тільки на власні кошти. Так само і відносно представників з літгуртків, літстудій та представників від інших літературних організацій.

Зараз же після з'їзду буде влаштовано екскурсію на Дніпрельстан за маршрутом: Харків—Київ—Канів (могила т. Шевченка).

ПО УКРАЇНІ

* В літорганізації „Західна Україна“ спілка революційних письменників „Західна Україна“ дістала вже затвердження статуту свого і має змогу поширити свою працю. Завданням спілки є об'єднати всіх революційних письменників-виходців з Західної України, освітлювати життя й побут цієї частини України, стимулювати й скеровувати творчість членів спілки в напрямку створення української пролетарської літератури. Крім постійного осередку в Києві ЗУ має ще філію в Харкові. На останніх зборах членів спілки обрано ЦК спілки в складі т. т. Семко (голова), Загуд, М. Левицький, В. Атаманюк, Р. Заклинський, А. Шмигельський, І. Ткачук. До

Дніпропетровське — Пороги — Запоріжжя Харків. Під час екскурсії буде влаштовано **літературні виступи** Плуґа в Києві, Дніпропетровську, Запоріжжі. В подорож виїде значна група харківських плужан та частина делегатів з місць (хто матиме змогу), в дорозі до екскурсії приєднаються товариші з Києва та Дніпропетровська. Загальна кількість екскурсантів 20—25 тов. Часу екскурсія займе від 10—14 день.

Загальна вартість екскурсії для одного учасника складає приблизну суму 45—70 крб.

ЦК Плуґа розіслав всім членам Плуґа про це повідомлення і прохає ще раз негайно повідомити, хто з учасників з'їзду зможе взяти участь в екскурсії. Це потрібно для завчасного заготовлення пільгових квитків на дорогу та для налагодження справами з потягами пароплавами та лоцманами (на порогах).

ЦК розглянув заяви т. т. Нечая та М. Горбаня про вихід їхній з Плуґа і прийняв ці заяви до відома. Внесено до списку літгуртків, що мають зв'язок з ЦК Плуґа, такі літгуртки: **Батумський при І. Кав.** полку, **Вінницьку літстудію, Добровеличківський літгурток**; зараховано студійцем тов. **Юр. Коржевського** з Кубані, вирішено витягти до Харкова **двох тов. з переферії** для роботи в редакції журналу „Плуґання“ та на посаду керуючого справами ЦК Плуґа. З цими тов. провадяться переговори що до часу, з якого вони зможуть перейти на працю до Харкова.

На запрохання Всеросійського союзу селянських письменників прислати представника до них на конференцію, що відбудеться 7—11 травня — вирішено надіслати телеграму і повідомити про екскурсію. Поскільки й цей союз влаштовує після конференції екскурсію на могилу Т. Шевченка — умовитися з ними про одночасну екскурсію і зустріч в Києві та на могилі Т. Шевченка.

редколегії обрано: Ткачівського, Рудика, Загула, Атаманюка. В плані найближчої роботи намічено: а) підготувати з'їзд ЗУ, б) виготовити черговий альманах та збірник „Акт 14-го березня 1924 року“ (приєднання Галичини Антантою до Польщі), в) влаштувати вечір-мітинг на цю ж тему, г) подбати про закріплення за спілкою ЗУ будинка.

* **Літвечір Київ-Плуґа.** 19-го березня відбулася літвечірка Київської групи плужан присвячена сторіччю з дня народження Л. Глібова. Основну доповідь зробив т. Довгань. Запрошені читці-декламатори з інституту ім. Лисенка виконували окремі твори письменника.

* ВУСПП (Всеукраїнська спілка пролетарських письменників) приступила до видання літературно-критичного журналу місячника „Гарт“, перше число якого має вийти на початку травня. До редколегії журналу ввійшли т.т.: Коряк, Микитенко, Усенко, Доленго, Сосюра та Юринець. Харківська група ВУСПП'а вирішила видавати журнал руською мовою (по секції руських письменників). На відповідального секретаря журналу виділено т. Арського. На останніх засіданнях Харків. ВУСПП'а було обговорено твори молодих членів ВУСПП'а: А. Шмигельського (збірка „Памолодь“) і А. Дикого (збірка поезій „Огонь цвіте“) — видання Кооперативного Видавництва письменників „Плужанин“. В роботі Харк. ВУСПП'а діяльну участь бере і т. Кулик, який недавно повернувся на Україну з Канади. Київська філія ВУСПП'а розпочала видання двохтижневої літературної газети; в першому числі розміщено статтю С. Щупака, Д. Загула, Б. Коваленка та інш. Газета ілюстрована шаржами, має велику хроніку про роботу письменників, але всі події освітлює переважно в Київському масштабі. Ціна окремого числа — 10 коп. Здається це перша літературна газета, що коли існувала на Україні.

* Твори Шолом Алейхема українською мовою. Київське видавництво „Сяйво“ при-

ступило до видання творів Шолом Алейхема українською мовою. Все видання розраховано на двадцять томів. Загальну редакцію доручено Д. Загулові. І том має вийти в серпні.

* Смерть Дніпрові Чайки. 13-го березня в селі Германівці на Київщині вмерла стара українська письменниця Дніпрова Чайка (Л. О. Василевська), авторка кількох оповідань, нарисів та поезій.

* Альманах „Західна Україна“. Цими днями виходить з друку накладом ДВУ альманах спілки письменників „Західна Україна“. В альманасі бере участь понад 20 авторів, частина з них живе закордоном; в Галичині, Чехії, Америці та Канаді. Збірник складається з трьох розділів: поезія, художня проза і статті на літературно-громадські теми.

* Недавно відбулися збори ініціативної групи по організації асоціації революційних єврейських письменників України. На зборах розглянуто було декларацію та основні принципи роботи асоціації. Асоціація готує до друку літературний альманах, має бути встановлено тісний зв'язок з єврейськими письменниками України та СРСР, члени асоціації одвідають міста України і ознайомлять широкі кола населення з завданнями асоціації. До тимчасового бюро обрано т.т.: Гопштейна, Федера і Абчука.

ЗА КОРДОНОМ

Німеччина. Поруч з великим інтересом до руської літератури і її класиків спостерігається зацікавлення сучасною руською літературою. Нещодавно з'явилися переклади на німецьку мову творів Бабеля „Конармия“ і „Одесские рассказы“, Сейфуліної — „Виринея“ і „Правонарушители“, Дем'яна Бедного — „Главная улица“, А. Неверова — „Збірка оповідань за назвою — „Лицо жизни“, А. Коллонтай — „Любовь пчел трудовых“. Берлінське видавництво „Таврус Ферляг“ видало два збірники оповідань Бабеля, Романова, В. Іванова, Сергеева - Ценського.

Берлінське видавництво „Маліт“ склало умову з М. Горьким на видання повного зібрання його творів німецькою мовою, а також на видання перекладів всіх його нових творів.

Америка. Відомий письменник Шервуд Андерсон зібрав і видав низку статтів і фрагментів за назвою: „Записна книжка“. Історії й проблемам американської культури присвячено книжку американського письменника Люїса Мерфорда за назвою: „Золотий день“. В Нью-Йорку вийшло дві великих біографічних праці про письменника Едгарда Поє. Одна з книг являє біографічний дослід на підставі досі не опублікованих листів і документів. Друга книга є швидше матеріал до біографії і цікава, головним чином, для спеціалістів. Особливий інтерес її складає 500 ілюстрацій, що стосуються життя й творчості Поє. З останніх видань — перекладів з русь-

кої мови, відмітимо: роман Сергеева - Ценського „Преображение“ з передмовою М. Горького, повість Івана Буніна „Митина любовь“, переклади книг Бухарина, Троцького.

Італія. Видатний італійський письменник Ямбо видав книжку, в якій, використовуючи казкові мотиви, робить спробу дати дітям веселе читання. Цього автора єсть твір „Чуффетіно“ в перекладі на руську мову. В грудні 1926 року закінчилось два літконкурси: конкурс видавництва „Бемпорад“ на книгу для дітей і конкурс В-ва „Мондадори“ на книгу віршів. Премії дістали: по першому конкурсу — Джузеппе Фанчуллі, по другому — поет Вінченцо Герасе. Національний інститут військових бібліотек в Турині оповістив конкурс на кращу книгу для солдат. Премія — 30.000 лір, термін подачі — 4/XI-1928 р. Журналіст Альфред Поледро організував в Турні в-во „Слєвія“, що має на меті видання італійською мовою в першу чергу руських авторів. Вийшло вже 4 перших томи „Братья Карамазовы“. Друкується повний переклад з роману „Война і мир“ — Л. Толстого. В Мілані вийшов переклад „Дело Артамоновых“ — М. Горького. „Невинные рассказы“ Салтыкова - Щедрина. Остання минулого року книжка журналу міланського подає статтю Ло Гато „Достоевський і Захід“. Новий літературний журнал в Мілані „Фирм Нуов“ об'єднує навколо себе групу молодих прозаїків, поетів і критиків.

М. В.

ПОЧТОВА СКРИНЬКА

Сенчук Ів. (с. Боламутівка, Проскур. окр.)
Стаття про А. Тесленка не піде. Вже писалося про це у нас в журналі. Руською мовою твори посилають до ред. журн. „Культраб-
тник“ (вид - во „Укр. Робітник“), або „Красное слово“ — журн. ВУСПГ.а. (ДВУ).

Волошин М. Іважівці - Олешенські) Опов.
„В боротьбі“ слабе, описано всім знайомі події з горож. війни, діалог слабкий, описи природи — не художні. Більше читати треба кращих письменників.

Іщенко Г. (Вечір. Кут). Пишите, що написали“ сотні дві коротеньких віршів різних напрямків“. Для нас це мало. Зачекаємо, доки не напишете два вірші одного напрямку: хорошого...

Пинкив М. (Лисичанськ.). П'єси надсилайте до редакції журналу „Сільський театр“ (Харків, вул. Артема 29), або на ту ж адресу — до Вищої Репертуарної Ради.

До всіх авторів, що надсилають вірші.
Редакція абсолютно не має змоги давати відповіді, критичні уваги, поради на кожен вірш. Редакція прохає мати на увазі, що коли вірша не відруковано в „Плужанині“, або не повідомлено автора — куди вірша передано, — значить вірші слабкі і більш відповіді не буде.

Бублик Ів. (с. Романівка, Полтав.), **Беліченко Ів.**, **Шкітир Ф.** (с. Рокитно, Білоцерк.), **Лисогорко Ів.** (Бар, Могилівц.), **Борисович Ю.** (Бар), **Гуденко М.** (Конотоп, с. Попівка), **Лисенко С.** (Конотоп, Проф. вул., № 43), **Вугман М.** (с. Носівка), **Григорович Фл.** (с. Терещки, Черкаської окр.), **Сірий Як.** (с. Шишківка, Конот.), **Сироїзко С.** (с. Миколаївка, Криворіз. окр.), **Новодранів В.** (с. Н. - Селовка, Артем.), **Гецацук В.** (с. Талалаї), **Яременко К.** (с. Попівка, Конотоп.), **Степанюк Ів.** (Н. - Дніпровське, завод ім. К. Лібкнехта), **Широкий Ф.** (Золотоноша),

Прилудський Ан. (Полтава), **Матвій М.** (Вінниця), **Каплишний П.** (с. Петрівське), **Степова В.** (Київ), **Квашуков М.** (с. Романівка), — надіслані твори не підуть.

Вишневому П. (Вапнярка). „Січень“ не пішов. Весь вірш надто штучний і претензійний, а в той же час і нового дає мало. Не гаразд справа і з мовою

Конало сонце квапно
На фоні багрянім.

не зрозуміло. „Багрянім“ не римується з „солом'яним“, „січень“ не римується з „день“, а „віконце - сонце“ — це вже такі заялозені рими, що їх сором вживати.

Сугакові М. (Первомайське). У вашій статті „Літгуртки коло роботи“ — багато широких висновків, але не обґрунтованих. Ви весь час говорите взагалі про літгуртки, зачепивши і літдискусію, і роботу Плуга і т. д. А найцінніша частина статті — як саме працює в шітгурток, користуючись статтями і вказівками „Плужанина“, та здобуваючи самотужки методи — про це у вашій статті зовсім мало. Давайте конкретний живий матеріал про роботу вашого гуртка і тоді поруч зачіпайте справи загально -принципові.

Чигиринському Гр. (Ніжин). Вірші до друку не надаються. То не буде художній твір, коли перед тим, як його читати, треба все з'ясовувати і розказувати — що й до чого. А як віршові фейлетони — слабкі, невиразні, немає в них потрібної дотепності і гостроти. Хоч ви у вірші „Гам-нець“ і пишете, що треба в „укрграматіку заглядати“, але цю пораду дамо й вам, бо і у вас з мовою не гаразд: „сейчас“, „купувати“, „порешив“, „мирковав“, „повертає“, „получав“ і т. д. За вивчення насамперед мови радимо і вам взятися.

ЗМІСТ № 8: Йосип Вітрик — Уночі (опов.) — 1; А. Джекінсон — „Ласка Агнця“ (пер. з англ.) — 5; В. Штангей — Хміль (опов.) — 8; Поезії — В. Бобинського, П. Гицука, Ів. Багряного, І. Ситкевича, — 14; С. Пилипенка — Останній організаційн. етап — 15; Т. Степовий — Зміст і форма — 17; Проф. М. Сулима — Трохи про мову „Плуга“ — 19; Ан. Павлюк — Новий роман у французькій літературі — 24; Бета — Літературні організації Білорусі — 26; Рецензії: А. Г., Хар. Невіри, Марка Волоха, П. Стана, Мих. Биковця, Б. — 28; Хроніка: В ЦК Плуга, по Україні, за кордоном — 30; Поштова скринька.

В № 8 — ілюстрації: на обкладинці портрет франц. письмен. Ж. Дюамеля, в тексті: Плуг в 1923 р. — 11; В. Бобинський — 14; помешкання редакції „Плужанина“ — 15; Ан. Павлюк — 24;

Видає: ЦК Плуга

Редагує: Редколегія

Відповідальний редактор С. Пилипенко

Укголовдіт № 1157. 1927. Перша друкарня ДВУ ім. Г. Петровського. Зам. № 1174. Тир. 1500.

56206